

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเรื่อง การศึกษาผลการใช้ชุดฝึกอบรมทางไกลสำหรับครูสังคมศึกษา เรื่อง การจัดการเรียนการสอนพหุวัฒนธรรมให้กับผู้เรียนในสถานศึกษา ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

1. แนวคิดเกี่ยวกับพหุวัฒนธรรม
 2. แนวทางการจัดหลักสูตรพหุวัฒนธรรมของสถานศึกษา
 3. แนวทางการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อความเข้าใจพหุวัฒนธรรม
 4. สื่อ แหล่งการเรียนรู้ และการวัดและประเมินผลการจัดการเรียนการสอนพหุวัฒนธรรม
 5. การพัฒนาชุดฝึกอบรมทางไกล
 6. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
- ดังมีรายละเอียดต่อไปนี้

1. แนวคิดเกี่ยวกับพหุวัฒนธรรม

เรื่องของวัฒนธรรมเป็นเรื่องของวิถีชีวิตของมนุษย์ในแต่ละแห่งหรือแต่ละชุมชนหรือแต่ละสังคมที่มีการปฏิบัติ เลือกรร ปรับเปลี่ยน ประยุกต์ และถ่ายทอดสืบๆ ต่อๆ กันมา ดังนั้นในแต่ละกลุ่มหรือแต่ละสังคมจึงมีวัฒนธรรมย่อย

โลกปัจจุบันอยู่ในศตวรรษที่ 21ที่มีประชากรหลายพันล้านคนอาศัยอยู่ในหลายร้อยประเทศ จึงมีความหลากหลาย (พหุ)ทางเชื้อชาติและความหลากหลายทางวัฒนธรรม โดยเฉพาะวัฒนธรรมที่ปรากฏอยู่บนโลกนี้มีทั้งความแตกต่างและคล้ายคลึงกัน เช่น ประเทศอินเดีย ประเทศจีน ประเทศสหรัฐอเมริกา เป็นต้น ประเทศต่างๆ ที่มีประชากรจำนวนมากนี้ มีประชากรที่มีเชื้อชาติ ภาษา และวัฒนธรรมที่แตกต่างกันอย่างมา

สำหรับในประเทศไทยนั้น เรามีวัฒนธรรมไทยเป็นหลักของประเทศ แต่ในวัฒนธรรมไทยนั้น ก็อยู่บนความหลากหลายและความแตกต่างของวัฒนธรรม เนื่องจากประเทศไทยมีประชากรทั่วราชอาณาจักร จำนวน 63,878,267 คน (สำรวจเมื่อเดือนธันวาคม 2553 สำนักบริหารทะเบียนกรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย) ประกอบด้วยกลุ่มคนไทยเชื้อสายไทย จีน ญวน ลาว เขมร ไทย

ทรงคำ ไทยพวน มลายู ฯลฯ ประชากรไทยจึงประกอบด้วยกลุ่มคนที่มีความหลากหลายวัฒนธรรม หลากหลายภาษา หลากหลายขนบธรรมเนียมประเพณี รวมทั้งมีปัญหาเรื่องผลประโยชน์และเป้าหมายต่างๆ กันไป ส่งผลให้ประเทศไทยเป็นประเทศที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรมประเทศหนึ่งของโลก แต่ทุกวัฒนธรรมของกลุ่มต่างๆ ย่อมมีคุณค่าในตัววัฒนธรรม ดังที่ นายแพทย์ ประเวศ วะสี กล่าวไว้ว่า “..... ถ้าเอาวัฒนธรรมเป็นตัวตั้ง ทุกชุมชนท้องถิ่นและประเทศจะมีเกียรติและศักดิ์ศรีเสมอกัน ไม่มีใครเหนือใคร เพราะวัฒนธรรมมีความหลากหลาย ไม่ได้รวมศูนย์ การยอมรับและเห็นคุณค่าวัฒนธรรมท้องถิ่น จึงเป็นการกระจายเกียรติและศักดิ์ศรี เปิดทางออกอันหลากหลายและทำให้ท้องถิ่นเข้มแข็งและยั่งยืน” (ศ.นพ.ประเวศ วะสี 2547)

ดังนั้น อาจกล่าวได้ว่า สังคมไทยมีสภาพความเป็นพหุวัฒนธรรมตลอดมา ผู้คนที่อาศัยอยู่ร่วมกันในสังคมไทยอย่างมีความสุขนั้น มีความหลากหลายหรือมีความเป็นพหุ ทั้งในด้านชาติพันธุ์ ศาสนา และวัฒนธรรม การเข้าใจถึงวัฒนธรรมที่หลากหลายจึงเป็นสิ่งจำเป็นของการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ

กล่าวโดยสรุป ความหมายของพหุวัฒนธรรม คือ ความหลากหลายทางวัฒนธรรม ซึ่งได้แก่ การดำเนินวิถีชีวิตประจำวัน ที่มีความเหมือนและความต่างจากวัฒนธรรมอื่นๆ โดยเน้นการยอมรับซึ่งกันและกัน

แต่ในสังคมปัจจุบันคือโลกในศตวรรษที่ 21 นั้น แนสบิตต์ (Naisbitt) ได้ระบุแนวโน้มไว้ในหนังสือ “Megatrend 2000” ว่า “การมีวิถีชีวิตคล้ายกันทั่วโลกและการมีชาตินิยมทางวัฒนธรรม” (Global Life Style and Cultural Nationalism) ซึ่งหมายถึง การมีวิถีดำเนินชีวิตและรสนิยมคล้ายๆกันทั่วโลก แต่บางส่วนของประเทศก็ยังมีลักษณะติดยึดแน่นอยู่กับขนบธรรมเนียมประเพณีเดิมของตนอย่างแน่นแฟ้น (อ้างใน จิตร โชค วีระชัย 2536:7) แนวโน้มของการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม อันได้แก่ “การมีวิถีชีวิตที่คล้ายกันทั่วโลก” นั้น น่าจะเป็นสิ่งที่มานุษยวิทยาวัฒนธรรมเรียกว่า “วัฒนธรรมสากล” ซึ่งเป็นความเหมือนทางวัฒนธรรมของทุกสังคมในโลก และ “การมีชาตินิยมทางวัฒนธรรม” นั้น หมายถึง “วัฒนธรรมเฉพาะ” ซึ่งเป็นความต่างทางวัฒนธรรมของทุกสังคมโลก

นอกจากวัฒนธรรมสากลและวัฒนธรรมเฉพาะแล้ว นักมานุษยวิทยายังได้อธิบายเกี่ยวกับพหุวัฒนธรรมในระดับประเทศ และระดับท้องถิ่น ซึ่งจัดเป็นวัฒนธรรมทั่วไปและวัฒนธรรม

2. แนวทางการจัดหลักสูตรพหุวัฒนธรรมของสถานศึกษา

2.1 ความเป็นมาของการจัดการศึกษาพหุวัฒนธรรม

ประเทศสหรัฐอเมริกาเป็นประเทศที่ริเริ่มการจัดการเรียนการสอนโลกศึกษา (Global Education) โดยมีเป้าหมายประการหนึ่งเพื่อมุ่งเน้นเรื่องของพหุวัฒนธรรมและพหุเชื้อชาติ แต่ก่อนหน้านี้นี้ประมาณ 3 ทศวรรษก่อนนับตั้งแต่ปี ค.ศ. 1960 เป็นต้นไป ประเทศสหรัฐอเมริกาได้ริเริ่มโปรแกรมการศึกษาพหุหลายวัฒนธรรมและการศึกษาพหุหลายชาติพันธุ์ (Multicultural/Multiethnic Education) ในการเรียนการสอนสังคมศึกษา โดยมุ่งให้ผู้เรียนที่มีความแตกต่างกันทางด้านวัฒนธรรมและชาติพันธุ์ได้ศึกษาเพื่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจและซาบซึ้งในมรดกทางความหลากหลายของวัฒนธรรมและกลุ่มชาติพันธุ์ ตลอดจนการขจัดอคติและความลำเอียงส่วนตัวที่อาจเกิดขึ้นได้ในสังคมอเมริกัน

สำหรับความหมายของ คำว่า “การศึกษาพหุวัฒนธรรม” (Multicultural Education) และ การศึกษาพหุชาติพันธุ์ (Multiethnic Education) นั้น ไมเคิลลิส มอลแลน และเวลตัน (Michaelis, Mallan, and Welton) เห็นพ้องต้องกันว่า การศึกษาพหุวัฒนธรรม เป็นคำที่ใกล้เคียงกันและมีนัยเดียวกัน ในทางสังคมศึกษานั้นจะหมายถึงสิ่งเดียวกัน กล่าวคือ การศึกษาพหุวัฒนธรรมในความหมายกว้างจะรวมถึงการศึกษาพหุเชื้อชาติด้วย เนื่องจากความเป็นพหุเชื้อชาตินั้นมีบริบทสังคมเดียวกันกับความ เป็นพหุวัฒนธรรม ดังนั้นการศึกษาพหุวัฒนธรรมจึงครอบคลุมถึงการศึกษาพหุเชื้อชาติอยู่แล้ว และมีแนวโน้มที่จะเน้นแต่การศึกษาพหุวัฒนธรรมเท่านั้น (สุนนทิพย์ บุญสมบัติ 2536: 83)

ในวงการสังคมศาสตร์และสังคมศึกษาทั่วโลกได้ให้ความสนใจต่อกระแสโลกาภิวัตน์ (Globalization) ที่ส่งผลกระทบต่อวิถีการดำรงชีวิตของประชากรทั่วทุกมุมโลกตั้งแต่ทศวรรษที่แล้ว โดยเฉพาะในประเทศสหรัฐอเมริกาซึ่งมีประชากรประมาณ 250 ล้านคน ในปี ค.ศ. 1990 ได้ประมาณกันว่าประชากรทุก 1 ใน 4 คนที่อยู่อาศัยอยู่ในประเทศนี้จะเป็นคนผิวสีอื่น (People of Color) ที่ไม่ใช่ผิวขาว แต่ต่อไปคือ ตั้งแต่ ค.ศ. 2000 เป็นต้นไป อาจจะเป็นว่าประชากรทุก 1 ใน 3 คนที่อยู่อาศัยอยู่ในสหรัฐอเมริกาจะเป็นคนผิวสีอื่น ซึ่งหมายรวมถึงกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ (Ethnic Group) อันได้แก่ กลุ่มอเมริกันเชื้อสายแอฟริกา (Afro-American) กลุ่มอเมริกันเชื้อสายเม็กซิกัน (Mexican-American) กลุ่มอเมริกันเชื้อสายอินเดียนแดง (Native-American) กลุ่มอเมริกันเชื้อสายยิว (Jewish-American) กลุ่มอเมริกันเชื้อสายเปอโตริกัน (Puerto Rican American) และกลุ่มอเมริกันเชื้อสายเอเชีย (Asian-American) ปรัชญาการณของพหุวัฒนธรรมและพหุเชื้อชาติย่อมส่งผลกระทบต่อสังคมอเมริกันทั้งในระดับท้องถิ่นและในระดับประเทศ

ดังนั้นการจัดการศึกษาจึงต้องเตรียมเยาวชนซึ่งมีความแตกต่างทางสังคม เพศ ศาสนา เชื้อชาติ และวัฒนธรรมให้ได้ทั้งความรู้ ทักษะ และเจตคติที่จำเป็นต่อการดำเนินชีวิตในสังคม การจัดการศึกษา พหุวัฒนธรรม (Multicultural Education) จึงเป็นแนวทางหนึ่งที่สำคัญในการพัฒนาเยาวชนให้มีความเข้าใจผู้อื่น

การจัดการศึกษาพหุวัฒนธรรมคือ การจัดการเรียนการสอนบนพื้นฐานค่านิยมและความเชื่อแบบประชาธิปไตย ที่เน้นสังคมแห่งความหลากหลายทางวัฒนธรรม (Bennett 1995: 13) ทั้งนี้เนื่องจากในระบบสังคม (Social System) จะประกอบด้วยกลุ่มชนต่างๆ ที่แบ่งลักษณะของกลุ่มตามโครงสร้างของสัญชาติ กลุ่มชน ศาสนา ความสามารถพิเศษ ชนชั้นทางสังคม และเพศ ซึ่งบุคคลสามารถเป็นสมาชิกที่มีลักษณะเฉพาะของกลุ่มหนึ่ง และอาจเป็นสมาชิกของหลายกลุ่มที่แตกต่างกันในเวลาเดียวกัน ดังนั้นการจัดการศึกษาตามแนวทางพหุวัฒนธรรม จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องคำนึงถึงความแตกต่างของแต่ละกลุ่ม

จากที่ได้กล่าวมาข้างต้น สรุปได้ว่าการจัดการศึกษาพหุวัฒนธรรม เป็นการจัดการศึกษาที่ไม่ได้จำกัดเฉพาะกลุ่มชน ภาษา ศาสนา เท่านั้น แต่ยังรวมถึงความแตกต่างทางชนชั้นทางสังคม บทบาททางเพศ และความสามารถพิเศษของผู้เรียน รวมทั้งต้องเน้นให้ผู้เรียนได้เรียนรู้และทำความเข้าใจกับวิถีชีวิตและวัฒนธรรม ตลอดจนแนวคิดของคนกลุ่มต่าง ๆ ในสังคม ให้ผู้เรียนมีความรู้สึกและประสบการณ์เชิงบวก เป็นมิตร เคารพ และนับถือบุคคลที่มาจากกลุ่มวัฒนธรรม และเชื้อชาติอื่นๆ ให้ผู้เรียนพัฒนาความรู้สึกว่าพวกเขาและเราก็เป็นพลเมืองของโลกเช่นกัน นอกจากนี้ผู้เรียนควรมีความภูมิใจในขนบธรรมเนียมประเพณีท้องถิ่นของตน แม้ว่าวัฒนธรรมของตนจะแตกต่างจากวัฒนธรรมอื่นๆ เมื่อผู้เรียนทุกวัฒนธรรมตระหนักและเห็นคุณค่าของวัฒนธรรมซึ่งกันและกัน ก็จะอยู่ร่วมกันในสังคมพหุวัฒนธรรมอย่างสันติสุข

2.2 เป้าหมายของการจัดการศึกษาพหุวัฒนธรรม

การจะทำให้สังคมมีความสุขและสันติได้นั้น การใช้มิติพหุวัฒนธรรมในการแก้ปัญหาความขัดแย้งในสังคม มีส่วนสำคัญและที่สำคัญที่สุด การอยู่ร่วมกันในสังคมที่หลากหลายวัฒนธรรมต้องอยู่ด้วยความเข้าใจบนพื้นฐานความเคารพซึ่งกันและกัน การได้เรียนรู้ถึงวัฒนธรรมอื่นนอกเหนือจากวัฒนธรรมของเรา ทำให้ทราบว่า กลุ่มคนที่ไม่ได้มีวัฒนธรรมเหมือนเรา เขาอยู่กันอย่างไร มีความรู้สึกอย่างไร ประเทศจะอย่างไรให้ผู้คนในสังคมที่มีความหลากหลายนั้น สามารถอยู่อาศัยและพัฒนาประเทศร่วมกันได้อย่างยั่งยืน

ในส่วนของรัฐบาลสามารถกำหนดกฎหมายและนโยบายเกี่ยวกับพหุวัฒนธรรม หรือหาแนวทางที่จะให้ประเทศชาติมีความมั่นคงท่ามกลางความหลากหลายทางวัฒนธรรม รัฐบาลมีหน้าที่ที่จะต้องส่งเสริมให้ประชาชนของตนมีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับวัฒนธรรม ศาสนา ประเพณี การปฏิบัติของกลุ่มคนต่างๆในประเทศนั้นๆ เพื่อสร้างความเข้าใจและการยอมรับคนกลุ่มอื่นที่มีความคิดและวัฒนธรรมแตกต่างจากตน

สำหรับในส่วนของการศึกษานั้น การศึกษาสามารถเป็นเครื่องมือหรือกลไกที่จะนำไปสู่การสร้าง ความเข้าใจเรื่องพหุวัฒนธรรม เพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสันติท่ามกลางความหลากหลายของกลุ่มคนในสังคมได้ โดยการจัดการศึกษาพหุวัฒนธรรม หรือพหุวัฒนธรรมศึกษา

ดังนั้นการจัดการศึกษาพหุวัฒนธรรม ให้กับเยาวชนในระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษา จึงมีความสำคัญอย่างยิ่ง หากเยาวชนของชาติได้มีความเข้าใจถึงความแตกต่างทางวัฒนธรรมของแต่ละกลุ่มคนในสังคมนั้นๆ สามารถบูรณาการความเข้าใจนี้กับการดำเนินชีวิตของตน ย่อมส่งผลทำให้เยาวชนของชาติเกิดความเข้าใจเพื่อนมนุษย์ที่มีความแตกต่างทางวัฒนธรรม ไม่รู้สึกรังเกียจ เียดฉันท์ แต่กลับมีความรัก ความเข้าใจ ความเห็นอกเห็นใจผู้อื่น การช่วยเหลือผู้อื่นแทน และเมื่อเยาวชนเหล่านี้เติบโตเป็นกำลังของประเทศแล้ว เจตคติเหล่านี้ จะช่วยให้สังคมมีความสามัคคี และความปรองดองระหว่างกันของกลุ่มคนในชาติ ซึ่งนำไปสู่สังคมไทยที่มีความสงบสุขและความเจริญอย่างยั่งยืน

แนวทางการจัดการศึกษาพหุวัฒนธรรมนี้ สอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ได้กำหนดความมุ่งหมายและหลักการในมาตรา 6 ไว้ว่า “การจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรม มีจริยธรรม และวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข” และมาตราที่ 7 “ในกระบวนการเรียนรู้ต้องมุ่งปลูกฝังจิตสำนึกที่ถูกต้องเกี่ยวกับการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข รู้จักรักษาและส่งเสริมสิทธิ หน้าที่ เสรีภาพ มีความเคารพกฎหมาย ความเสมอภาค และศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ มีความภาคภูมิใจในความเป็นไทย รู้จักรักษาผลประโยชน์ส่วนรวมและของประเทศชาติ รวมทั้งส่งเสริมศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรมของชาติ การศึกษา ภูมิปัญญาท้องถิ่น ภูมิปัญญาไทย และความรู้อันเป็นสากล ตลอดจนอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มีความสามารถในการประกอบอาชีพ รู้จักพึ่งตนเอง มีความริเริ่มสร้างสรรค์ ใฝ่รู้ และเรียนรู้ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่อง” (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ 2542: 5-6)

การจัดการเรียนการสอนเรื่องพหุวัฒนธรรม นับเป็นหน้าที่สำคัญของครูผู้สอนในสถานศึกษา โดยเฉพาะครูผู้สอนในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม เพราะเป็นกลุ่มสาระการเรียนรู้ที่ช่วยให้ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจ การดำรงชีวิตของมนุษย์ทั้งในฐานะปัจเจกบุคคลและการอยู่ร่วมกันในสังคม เน้นความเข้าใจตนเองและผู้อื่น มีความอดทน อดกลั้น ยอมรับในความแตกต่าง และมีคุณธรรม สามารถนำความรู้ไปปรับใช้ในการดำเนินชีวิต เป็นพลเมืองดีของประเทศและสังคมโลก ดังนั้น ครูสังคมศึกษาจึงต้องปลูกฝังให้นักเรียนเข้าใจถึงความแตกต่างทางวัฒนธรรมของคนในสังคม แต่การจัดการเรียนการสอนพหุวัฒนธรรมในสถานศึกษายังไม่มีการจัดอย่างเป็นระบบมากนัก ครูสังคมศึกษายังมองข้ามความสำคัญของการจัดการเรียนการสอนเรื่องพหุวัฒนธรรม ทำให้ความรู้เรื่องพหุวัฒนธรรมของนักเรียนในสถานศึกษาไม่ได้รับการพัฒนาอย่างจริงจัง

วัตถุประสงค์สำคัญในการจัดเรียนการสอนพหุวัฒนธรรมหรือพหุวัฒนธรรมศึกษาในโรงเรียนนั้น คือการปฏิรูประบบการศึกษาเพื่อให้นักเรียนซึ่งมาจากวัฒนธรรมหลากหลายแตกต่างจากวัฒนธรรมหลักของโรงเรียนหรือสถาบันการศึกษานั้นๆ ได้รับความเสมอภาคในการศึกษาจากสถาบัน (Banks 2008: 1) รวมทั้งมุ่งให้ผู้เรียนเห็นคุณค่าและความแตกต่างของวัฒนธรรมอย่างหลากหลาย โดยเฉพาะในกลุ่มต่างๆ ที่ปรากฏทั้งในสถานศึกษาและสังคมโดยรวม

การจัดการศึกษาพหุวัฒนธรรม ต้องเน้นให้นักเรียนได้เรียนรู้และทำความเข้าใจกับวิถีชีวิตและวัฒนธรรม ตลอดจนแนวคิดของคนกลุ่มต่าง ๆ ในสังคม ให้นักเรียนมีความรู้ลึกและประสบการณ์เชิงบวก เป็นมิตร เคารพ และนับถือบุคคลที่มาจากกลุ่มวัฒนธรรมและเชื้อชาติอื่นๆ ให้นักเรียนพัฒนาความรู้ลึกว่าพวกเขาและเราก็เป็นพลเมืองของโลกเช่นกัน นอกจากนั้น นักเรียนควรมีความภูมิใจในขนบธรรมเนียมประเพณีท้องถิ่นของตน แม้ว่าวัฒนธรรมของตนจะแตกต่างจากวัฒนธรรมอื่นๆ เมื่อนักเรียนทุกวัฒนธรรมตระหนักและเห็นคุณค่าของวัฒนธรรมซึ่งกันและกันแล้ว ก็จะอยู่ร่วมกันในสังคมพหุวัฒนธรรมอย่างสันติสุข

การจัดการเรียนการสอนพหุวัฒนธรรม สามารถทำให้ผู้เรียนซึ่งเป็นเยาวชนของชาติมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับสังคมที่มีวัฒนธรรมต่างจากตนเอง มีเจตคติที่ถูกต้องต่อผู้อื่นที่มีวัฒนธรรมต่างจากตน ตลอดจนมีทักษะในการปฏิบัติต่อผู้อื่นที่มีความแตกต่างจากตน ความมุ่งหมายของการจัดการเรียนการสอนพหุวัฒนธรรมอยู่ที่ความรู้ความเข้าใจและสำนึกข้ามวัฒนธรรม ความเหมือนและความแตกต่างทางวัฒนธรรม ตลอดจนการมีปฏิสัมพันธ์ทางวัฒนธรรมระหว่างกัน เคารพในวัฒนธรรมของเขา ให้เขาเป็นตัวของเขาเอง รักษาเอกลักษณ์ของเขาไว้ การจัดการเรียนการสอน เรื่องพหุ

วัฒนธรรมนั้น ผู้สอนจึงไม่ควรบังคับให้ผู้เรียนที่มีวัฒนธรรมต่างๆ ออกไป ให้มีวัฒนธรรมเหมือนกับคนกลุ่มใหญ่ในสังคม ให้นักเรียนไม่ต้องละทิ้งอัตลักษณ์ของเขา ให้นักเรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ของสังคม โดยไม่มีการรังเกียจเด็ดกัน

สำหรับเป้าหมายและวัตถุประสงค์ของการจัดการศึกษาพหุวัฒนธรรมนั้น ไมเคิลลิส (Michaelis, 1992 :200 อ้างใน(สุนนทิพย์ บุญสมบัติ 2536: 87-88) ได้ให้ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับเป้าหมายและวัตถุประสงค์ของการจัดการศึกษาพหุวัฒนธรรม รวมถึงพหุเชื้อชาติ ไว้ดังนี้

1) เพื่อพัฒนาความเข้าใจเกี่ยวกับการติดต่อเชื่อมโยงกันมนุษย์ในระบบสากลที่เกิดขึ้นจากความหลากหลายทางวัฒนธรรม อาทิ

- อธิบายความต้องการร่วมกันของมนุษย์และความหวังในวัฒนธรรมของตนเองและของผู้อื่น และอธิบายว่าทำไมวิธีการปะทะกันของมนุษย์จึงต้องแตกต่างกัน

2) เพื่อพัฒนาเจตคติและพฤติกรรม ซึ่งสะท้อนถึงความเคารพในความหลากหลายทางวัฒนธรรม การเห็นคุณค่าของความแตกต่างทางวัฒนธรรม ความเข้าใจว่าทำไมความแตกต่างจึงมีอยู่ และการผลักดันให้เป็นที่น่าสนใจด้วยกิจกรรมที่เหมาะสม อาทิ

- ทำรายการสิ่งที่ใครคนใดคนหนึ่งควรทำเพื่อผลักดันให้ผู้อื่นทำตาม แต่เป้าหมายและวัตถุประสงค์ที่แสดงออกดังกล่าวข้างต้นยังอาจจะกว้างเกินไป

ในการจัดโปรแกรมศึกษาและกิจกรรมการเรียนการสอนพหุวัฒนธรรมศึกษา อาจทำได้ อย่างมีประสิทธิภาพ ถ้าใช้เป้าหมายและวัตถุประสงค์ที่แสดงออกของการศึกษาพหุวัฒนธรรม (Multicultural Education) ตามข้อเสนอแนะของไมเคิลลิส (Michaelis, 1992: 182) ดังต่อไปนี้

1) เพื่อพัฒนาความเข้าใจในความหลากหลายทางวัฒนธรรมในสังคมและความหลากหลายภายในและระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ในแง่ที่เป็นปัจจัยในการกำหนดวิถีชีวิต ประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม และความสำนึกของกลุ่มชาติพันธุ์ อาทิ

- อธิบายถึงช่องว่างระหว่างแนวความคิดที่สังคมยอมรับกับความเป็นจริงที่ปรากฏอยู่เกี่ยวกับคนพื้นเมืองในสหรัฐอเมริกา บอกวิธีที่ปิดช่องว่างดังกล่าวมาสัก 3 วิธี

2) เพื่อประยุกต์กระบวนการคิดและการตัดสินใจในประเด็นของกลุ่มชาติพันธุ์ โดยการจัดกิจกรรมเกี่ยวกับเหตุการณ์ที่ต้องการตีความจากมุมมองของชาติพันธุ์ และประเมินข้อเสนอและการกระทำ อาทิ

- ประเมินข้อเสนอในการขจัดลัทธิชาตินิยม ความลำเอียง และอคติโดยการจัดลำดับตาม การตัดสินใจของตนเอง

3) เพื่อพัฒนาทักษะที่จำเป็นในการติดต่อสื่อสาร ทั้งกับกลุ่มคนส่วนใหญ่และกลุ่มคนส่วนน้อย เพื่อแก้ไขข้อขัดแย้งและก่อให้เกิดการกระทำในการปรับปรุงเงื่อนไขในปัจจุบัน อาทิ

- อธิบายขั้นตอนของกระบวนการที่อาจนำไปใช้เพื่อทำความเข้าใจในประเด็นที่เกิดขึ้นในโรงเรียนของตนและทำการแก้ปัญหา

4) เพื่อพัฒนาเจตคติ ค่านิยม และพฤติกรรมที่ส่งเสริมความหลากหลายทางวัฒนธรรม ความแตกต่างของกลุ่มชาติพันธุ์ และความกินดีอยู่ดีทางสังคม อาทิ

- บังชี้เหตุผลที่ว่าทำไมทุกคนในสังคมต้องยอมรับความยุติธรรม การป้องกันเพื่อให้เกิดความเท่าเทียมกันและกระบวนการทางกฎหมาย

จากเป้าหมายและวัตถุประสงค์ดังกล่าวข้างต้นจะเป็นตัวกำหนดโปรแกรมการศึกษาและกิจกรรมการเรียนการสอนพหุวัฒนธรรมศึกษาต่อไป

2.3 แนวทางการจัดการศึกษาพหุวัฒนธรรม

แบงส์ (James A. Banks, 2006: 5) ได้เสนอมิติ (dimensions) ของการจัดการศึกษาพหุวัฒนธรรม ออกเป็น 5 มิติด้วยกัน ได้แก่

1) การบูรณาการเนื้อหา (Content Integration) หมายถึง การจัดการเรียนการสอนให้นักเรียนได้เรียนรู้แนวคิดทางวัฒนธรรมที่หลากหลาย เรียนรู้แนวความคิดของบุคคลในกลุ่มต่างๆ ในการจัดการเรียนการสอนครูผู้สอนอาจบูรณาการหรือสอดแทรกความรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรมที่หลากหลายนี้ในสาระเนื้อหาของบทเรียนที่ครูสอน โดยการยกตัวอย่างเกี่ยวกับวัฒนธรรมของกลุ่มคนต่างๆ ที่มีความแตกต่างจากวัฒนธรรมกลุ่มของตน โดยเน้นในด้านมโนคติและหลักการ

กล่าวโดยสรุป คือ ให้มีการเปลี่ยนแปลงเนื้อหาสาระของบทเรียนที่ครูสอนโดยให้ครอบคลุมถึงวัฒนธรรมและการประเพณี ปฏิบัติกิจกรรมต่างๆของกลุ่มคนกลุ่มต่างๆ นอกเหนือจากการสอนบทเรียนในวิชาต่างๆ

2) กระบวนการสร้างองค์ความรู้ (The Knowledge Construction Process) หมายถึง การที่ผู้สอนอธิบายให้ผู้เรียนเข้าใจถึงความรู้ที่นักเรียนจะเรียนนั้น มักเกิดขึ้นจากวัฒนธรรมของคนที่เป็นคนส่วนใหญ่ (Mainstream) ของประเทศหรือสังคมนั้นๆ กล่าวคือ เนื้อหาที่ใช้ในการสอนจะมุ่งไปสู่การเสนอสิ่งที่มีความหมายต่อชนกลุ่มใหญ่ในสังคมนั้นๆ โดยไม่คำนึงว่าชนกลุ่มน้อยในสังคมนั้นๆ มีส่วนได้หรือส่วนเสียหรือไม่ หรือสามารถจะนำความรู้ที่นำไปประยุกต์เข้ากับวิถีชีวิตของเขาหรือไม่ การจัดการเรียนการสอน โดยเฉพาะหลักสูตรสังคมศึกษา จึงมักจะมุ่งเน้นไปในการตอบสนองชนกลุ่ม

ใหญ่ของสังคมเท่านั้น ดังนั้น การจัดเนื้อหาซึ่งเป็นองค์ความรู้จะต้องคำนึงถึงความแตกต่างทางวัฒนธรรมด้วย

3) การลดความเดียดฉันท์ (Prejudice Reduction) แนวทางที่จะนำนักเรียนไปสู่ความเห็นอกเห็นใจผู้อื่น ความไม่รังเกียจเดียดฉันท์ผู้อื่นที่มีความแตกต่างจากเรา เช่น เชื้อชาติ ทัศนคติ หรือวัฒนธรรม ซึ่งผู้เรียนมักมีความรังเกียจเดียดฉันท์ผู้อื่นที่แตกต่างจากเรา ทั้งนี้อาจมาจากการได้รับการอบรมจากครอบครัว หรือโดยหลักสูตรดั้งเดิมที่ไม่ได้คำนึงถึงกลุ่มชนกลุ่มน้อยในสังคม การลดความรังเกียจเดียดฉันท์ทางเชื้อชาติ ศาสนา หรือวัฒนธรรมของกลุ่มต่างๆ จะเป็นกระบวนการที่สำคัญในการสร้างความเข้าใจให้เกิดขึ้นแก่ตัวนักเรียนกลุ่มต่างๆ ในสังคม การลดความรังเกียจเดียดฉันท์นั้นจะต้องทำเป็นระบบ โดยการส่งเสริมให้นักเรียนเกิดความเข้าใจต่อวัฒนธรรมอื่นๆ อย่างแท้จริง

4) ความเสมอภาคในการจัดการเรียนการสอน (An Equity Pedagogy) ความเสมอภาคในการจัดการเรียนการสอนนั้นจะทำให้ นักเรียนกลุ่มต่างๆที่มีความแตกต่างทางวัฒนธรรม ความแตกต่างทางด้านเชื้อชาติ สีผิว ตลอดจนความแตกต่างทางด้านชนชั้นทางสังคม ได้เข้าถึงบทเรียนโดยเสมอภาคกัน กล่าวคือ ครูจะต้องรู้จักวิธีการสอนแบบต่างๆ ที่หลากหลาย ที่จะทำให้นักเรียนทุกกลุ่มสามารถเกิดการเรียนรู้ และมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนไม่แตกต่างกันนัก

5) กระบวนการทำให้วัฒนธรรมของโรงเรียนและ โครงสร้างทางสังคมมีบทบาทมากขึ้น (An Empowering School Culture and Social Structure) การสร้างกระบวนการที่จะทำให้โรงเรียนมีสภาพแวดล้อมที่เกื้อหนุนการศึกษาให้เกิดความเข้าใจและยอมรับบุคคลที่มาจากวัฒนธรรมอื่น การสร้างบรรยากาศและวัฒนธรรมภายในโรงเรียนเป็นเรื่องสำคัญมาก โรงเรียนต้องพยายามให้นักเรียนทุกคน ทุกกลุ่มมีความรู้สึกว่าเป็นส่วนหนึ่งของสังคมในโรงเรียน

จากมิติทั้ง 5 ประการที่เบงคส์เสนอนั้น ถ้าโรงเรียนสามารถนำมิติทั้ง 5 ประการมาประยุกต์ให้เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน โดยการสร้างสังคมในโรงเรียน สร้างหลักสูตร สร้างบทเรียน พัฒนาประสบการณ์การเรียนรู้แล้ว โรงเรียนนั้นจะประสบความสำเร็จในการสร้างสรรค์คนที่จะออกไปเป็นผู้นำในชุมชนที่ยอมรับคนกลุ่มที่มีวัฒนธรรมที่แตกต่างจากวัฒนธรรมของตนได้

2.4 ความสัมพันธ์ระหว่างหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 กับการจัดการศึกษาพหุวัฒนธรรม

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ได้กำหนดสาระการเรียนรู้ 8 กลุ่มด้วยกัน ได้แก่ ภาษาไทย คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม สุขศึกษาและพลศึกษา ศิลปะ การงานอาชีพและเทคโนโลยี และภาษาต่างประเทศ

ในแต่ละกลุ่มสาระการเรียนรู้ได้กำหนดมาตรฐานการเรียนรู้ เป็นเป้าหมายสำคัญของการพัฒนาคุณภาพผู้เรียน มาตรฐานการเรียนรู้ ระบุสิ่งที่ผู้เรียนพึงรู้และปฏิบัติได้ มีคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์ที่ต้องการให้เกิดแก่ผู้เรียนเมื่อจบการศึกษาขั้นพื้นฐาน

กลุ่มสาระการเรียนรู้ที่เกี่ยวข้องกับพหุวัฒนธรรมมากที่สุด คือ สาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม การเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม จะช่วยให้ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจการดำรงชีวิตของมนุษย์ ทั้งในฐานะปัจเจกบุคคลและการอยู่ร่วมกันในสังคม การปรับตัวตามสภาพแวดล้อม การจัดการทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัด เข้าใจถึงการพัฒนาเปลี่ยนแปลงตามยุคสมัย กาลเวลา ตามเหตุปัจจัยต่างๆ เกิดความเข้าใจในตนเองและผู้อื่น มีความอดทน อดกลั้น ยอมรับในความแตกต่างและมีคุณธรรม สามารถนำความรู้ไปปรับใช้ในการดำเนินชีวิต เป็นพลเมืองดีของประเทศชาติและสังคมโลก (สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ 2552: 1)

จะเห็นได้ว่า ความมุ่งหมายของกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม มีส่วนหนึ่งที่เน้นเกี่ยวกับพหุวัฒนธรรม คือ “.....เกิดความเข้าใจในตนเองและผู้อื่น มีความอดทน อดกลั้น ยอมรับในความแตกต่าง.....” ด้วยเหตุนี้การจัดการเรียนการสอนเกี่ยวกับพหุวัฒนธรรม จึงเป็นหน้าที่และภารกิจส่วนหนึ่งของครูสังคมศึกษา

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ได้กำหนดองค์ความรู้ของกลุ่มสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ว่าด้วยการอยู่ร่วมกันในสังคมที่มีความเชื่อมสัมพันธ์กัน และมีความแตกต่างกันอย่างหลากหลาย เพื่อช่วยให้สามารถปรับตนเองกับบริบทสภาพแวดล้อม เป็นพลเมืองดี มีความรับผิดชอบ มีความรู้ ทักษะ คุณธรรม และค่านิยมที่เหมาะสม โดยได้กำหนดสาระต่างๆไว้ 5 สาระด้วยกัน ได้แก่

- สาระที่ 1 ศาสนา ศิลปกรรม จริยธรรม
- สาระที่ 2 หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม
- สาระที่ 3 เศรษฐศาสตร์
- สาระที่ 4 ประวัติศาสตร์
- สาระที่ 5 ภูมิศาสตร์

กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ซึ่งประกอบด้วย 5 สาระนั้น มีสาระที่เกี่ยวข้องกับพหุวัฒนธรรมอยู่ 2 สาระ ดังนี้

สาระที่ 1 ศาสนา ศิลปกรรม จริยธรรม โดยกำหนดมาตรฐาน ส 1.1 รู้และเข้าใจประวัติ ความสำคัญ ศาสนา หลักธรรมของพระพุทธศาสนาหรือศาสนาที่ตนนับถือและศาสนาอื่น มีศรัทธาที่

ถูกต้อง ยึดมั่น และปฏิบัติตามหลักธรรม เพื่ออยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข และมาตรฐาน ส 1.2 เข้าใจ ตระหนักและปฏิบัติตนเป็นศาสนิกชนที่ดี และธำรงรักษาพระพุทธศาสนา หรือศาสนาที่ตนนับถือ

จากสาระที่ 1 ศาสนา ศิลปกรรม จริยธรรมนั้น โดยเฉพาะในส่วนของพระพุทธศาสนามี หลักธรรมที่สอดคล้องและมีความสัมพันธ์ รวมทั้งส่งเสริมแนวคิดของพหุวัฒนธรรมอยู่หลาย หลักธรรมด้วยกัน

สาระที่ 2 หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม โดยกำหนดมาตรฐาน ส 2.1 ดังนี้ เข้าใจและปฏิบัติตนตามหน้าที่ของการเป็นพลเมืองดี มีค่านิยมที่ดีงาม และธำรงรักษา ประเพณีและวัฒนธรรมไทย ดำรงชีวิตอยู่ร่วมกันในสังคมไทยและสังคมโลกอย่างสันติสุข

รายละเอียดของ ตัวชี้วัด และสาระการเรียนรู้แกนกลางของมาตรฐานนี้ มีความสอดคล้อง และมีความสัมพันธ์ รวมทั้งส่งเสริมแนวคิดของพหุวัฒนธรรมอยู่หลายตัวชี้วัดด้วยกัน

2.5 แนวทางการจัดหลักสูตรการเรียนการสอนพหุวัฒนธรรมในสถานศึกษา

แบงคส์ (Banks, 2004: 15) ให้ความเห็นว่าสถาบันการศึกษาไม่ควรละเลยเรื่องการจัดการ เรียนการสอนพหุวัฒนธรรม แต่โรงเรียนมักจะจัดการเรียนการสอนอย่างผิวเผิน โรงเรียนต้องจัดการ เรียนการสอนพหุวัฒนธรรมอย่างจริงจัง เน้นให้ผู้เรียนเห็นความสำคัญของวัฒนธรรมอื่นที่ต่างจากตน มีความเห็นอกเห็นใจผู้อื่น โดยแบงคส์ได้ให้แนวทางการจัดหลักสูตรพหุวัฒนธรรมเป็น 4 ระดับ ดังนี้

ระดับที่ 1 แนวทางการจัดหลักสูตรโดยการมีส่วนร่วม (The Contributions Approach) ในการจัดหลักสูตรระดับนี้ เป็นการจัดการเรียนการสอนโดยให้นักเรียนเรียนรู้ลักษณะสำคัญของ วัฒนธรรมที่หลากหลาย หรือวัฒนธรรมของกลุ่มผู้เรียนกลุ่มต่างๆ ที่อยู่ในโรงเรียน เช่น จัดเนื้อหา เกี่ยวกับพิธีกรรม วันสำคัญของกลุ่มต่างๆ วิถีบุรุษหรือประวัติศาสตร์ของกลุ่มวัฒนธรรมอื่นๆ ที่มี วัฒนธรรมแตกต่างจากคนกลุ่มใหญ่

ในการจัดหลักสูตรระดับนี้ เพียงให้นักเรียนได้เรียนรู้วัฒนธรรมอื่นๆ ทั่วไป แต่ยังไม่ ลึกซึ้งนัก นักเรียนจะเข้าใจวัฒนธรรมอื่นๆ อย่างผิวเผิน ขอมรับนักเรียนกลุ่มอื่น ๆ ในโรงเรียนที่มี ความแตกต่างจากตน แนวทางการจัดหลักสูตรในระดับนี้ เป็นแนวทางที่โรงเรียนส่วนใหญ่จัดทำอยู่ ซึ่งนักเรียนเพียงแต่เข้าใจวัฒนธรรมอื่นๆ ไม่มากนัก และเมื่อพูดถึงวัฒนธรรมอื่นหรือคนเชื้อชาติอื่น นักเรียนอาจจะยังมีทัศนคติที่ยึดมั่นหรือมีความเข้าใจวัฒนธรรมอื่นแบบตายตัว (stereotype) อาจยังไม่ เปลี่ยนแปลงความเชื่อหรือทัศนคติเดิมที่ตนมีต่อวัฒนธรรมกลุ่มอื่นๆ

ระดับที่ 2 แนวทางการจัดหลักสูตรโดยเพิ่มเนื้อหา (Additive Approach) การจัดหลักสูตร แนวทางนี้ โดยให้ครูผู้สอนเพิ่มเติมเนื้อหา มโนคติ หลักการ และมุมมองเกี่ยวกับวัฒนธรรมอื่นๆ เข้า

ไปในการจัดการเรียนการสอน หรือหน่วยการสอนที่สอนอยู่เป็นปกติ โดยไม่ต้องเปลี่ยนแปลงหลักสูตรที่ใช้อยู่เดิม เช่น การเพิ่มเนื้อหาในการสอนเกี่ยวกับวัฒนธรรมของชาวมุสลิม ชนพื้นเมืองของประเทศสหรัฐอเมริกา เป็นต้น

การจัดหลักสูตรในแนวนี้อาจมีจุดอ่อนกล่าวคือ ถ้าผู้สอนไม่เข้าใจวัฒนธรรมอื่นอย่างถ่องแท้ และโรงเรียนไม่มีการอบรมหรือให้ความรู้ครูเพิ่มเติม ครูจะไม่มีความรู้เรื่องการสอน ทำให้การจัดการเรียนการสอนอาจไม่บรรลุผล และทำให้นักเรียนไม่เข้าใจวัฒนธรรมอื่นอย่างถูกต้อง

ระดับที่ 3 แนวทางสู่การเปลี่ยนแปลง (Transformative Approach) เป็นวิธีการปรับเปลี่ยนและการปรับปรุงหลักสูตรใหม่ โดยส่งเสริมให้ผู้เรียนได้มีการเปลี่ยนแนวคิด เข้าใจประเด็นปัญหาหรือเหตุการณ์ต่างๆ และมีการปรับเปลี่ยนให้มิมมองวัฒนธรรมอื่นๆในทางที่ถูกต้อง แนวทางการจัดหลักสูตรในระดับนี้จะจัดเนื้อหาสาระและกระบวนการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับแนวคิดพหุวัฒนธรรมและสอดคล้องกับผู้เรียนกลุ่มต่างๆ ที่มีวัฒนธรรมอย่างหลากหลายในโรงเรียน

โดยปกติการจัดทำหลักสูตรนั้น ผู้จัดทำหลักสูตรมักยึดวัฒนธรรมของคนกลุ่มใหญ่เป็นศูนย์กลาง แต่แนวการจัดหลักสูตรนี้ จะเน้นการมองจากวัฒนธรรมอื่น ให้คนกลุ่มน้อยในสังคมเข้ามาจัดทำหลักสูตรด้วย โดยให้เขามองจากตัวเองว่าอยากให้ผู้เรียนเรียนอะไร ดังนั้นการจัดทำหลักสูตรพหุวัฒนธรรม ในส่วนของเนื้อหาสาระ จึงต้องจัดใหม่โดยให้มีขอบข่ายเนื้อหาสาระที่กว้างขึ้นกว่าการเรียนอย่างผิวเผิน หรือมีเนื้อหาย่อๆ เท่านั้น

ระดับที่ 4 แนวทางการปฏิบัติกิจกรรมทางสังคม (Social Actions Approach) แนวทางการจัดหลักสูตรในระดับนี้ นับว่ามีความสำคัญ โดยเน้นการจัดหลักสูตรที่จะให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ว่าในสังคมมีประเด็นปัญหาอะไรบ้าง ผู้เรียนจะใช้กระบวนการคิดวิเคราะห์ด้วยเหตุผลเพื่อการแก้ปัญหาสังคม แล้วเข้าไปแสดงบทบาทหรือการมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาสังคม หรือการช่วยเหลือผู้อื่น การที่นักเรียนออกไปมีบทบาทหรือมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางสังคม หรือช่วยแก้ปัญหาสังคม จะทำให้นักเรียนได้นำความรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรมอื่นๆ ไปประยุกต์ใช้ ก่อให้เกิดประโยชน์อย่างแท้จริง และทำให้สามารถเข้าใจผู้อื่น เกิดความเห็นอกเห็นใจผู้อื่น

แนวทางการจัดหลักสูตรในระดับที่ 4 เป็นการนำทฤษฎีไปสู่การปฏิบัติ ถือเป็นขั้นตอนสุดท้ายของการจัดการศึกษาพหุวัฒนธรรม เพื่อให้ผู้เรียนเกิดสามัญสำนึกและมีส่วนร่วมช่วยสังคม เพื่อสร้างความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ในสังคมแห่งความหลากหลาย

หลักสูตรของสถานศึกษาในส่วนที่เกี่ยวกับการจัดการศึกษาพหุวัฒนธรรมนั้น มักเน้นในการจัดทำหลักสูตรระดับที่ 1 และระดับที่ 2 ซึ่งเป็นการให้ผู้เรียนได้เข้าใจวัฒนธรรมอื่นๆ เพียงผิวเผินยัง

ไม่ลึกซึ้งเท่าที่ควร แต่แนวทางการจัดทำหลักสูตรระดับที่ 3 และระดับที่ 4 นับว่าเป็นการจัดการศึกษา พหุวัฒนธรรมได้อย่างมีประสิทธิภาพมากที่สุด

จากแนวคิดของแบงคส์ที่เสนอแนวทางการจัดหลักสูตรพหุวัฒนธรรมใน 4 ระดับด้วยกัน นั้น ถ้านำมาประยุกต์ใช้ในการจัดหลักสูตรการเรียนการสอนพหุวัฒนธรรม ให้สอดคล้องกับ หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ครูสังคมศึกษาสามารถพัฒนาหลักสูตร พหุวัฒนธรรมได้หลายแนวทาง ในที่นี้ขอเสนอแนวทางสำคัญ 3 แนวทางด้วยกัน คือ

- 1) การสอดแทรกหรือบูรณาการแนวคิดพหุวัฒนธรรมในกลุ่มสาระการเรียนรู้ทุกกลุ่มที่ปรากฏในหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551
- 2) การสอดแทรกหรือบูรณาการพหุวัฒนธรรมในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม
- 3) การจัดเนื้อหาพหุวัฒนธรรมเป็นรายวิชาหนึ่ง

3. แนวทางการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อความเข้าใจพหุวัฒนธรรม

3.1 ขอบข่ายเนื้อหาสาระของพหุวัฒนธรรมศึกษา

การจัดขอบข่ายเนื้อหาสาระเพื่อการจัดการเรียนการสอนเกี่ยวกับพหุวัฒนธรรมนั้น มีอยู่หลายแนวทาง ตัวอย่างเช่น การศึกษากลุ่มเชื้อชาติต่างๆในประเทศ เช่น ประเทศสหรัฐอเมริกา ซึ่งมีเชื้อชาติต่างกััน การศึกษากลุ่มชาติพันธุ์ในประเทศไทย การศึกษากลุ่มชาวไทยภูเขา เป็นต้น

นอกจากนั้นแบงคส์ (Banks, 1977:197) ได้เสนอแนะเนื้อหาสาระของการศึกษาหลายวัฒนธรรม/หลายชาติพันธุ์ว่ามี 2 ส่วน ดังนี้

- 1) ส่วนที่เป็นเหตุการณ์ในสังคม (social events)
- 2) ส่วนที่เป็นเหตุการณ์ในประวัติศาสตร์ (historical events) ด้วยการมองแบบกว้างไกลของกลุ่มชาติพันธุ์ที่แตกต่างกัน

3.2 มโนคติสำคัญของพหุวัฒนธรรมศึกษา

การจัดการเรียนการสอนพหุวัฒนธรรมนั้น ครูสังคมศึกษาควรให้ผู้เรียนมีความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับพหุวัฒนธรรม โดยการพัฒนามโนคติสำคัญของพหุวัฒนธรรมศึกษา ได้แก่มโนคติดังต่อไปนี้

- 1) วัฒนธรรม (culture)
- 2) วัฒนธรรมย่อย (subculture)

- 3) การแพร่กระจายทางวัฒนธรรม (diffusionism)
- 4) การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม (cultural change)
- 5) การสังสรณ์วัฒนธรรม (acculturation)
- 6) ความขัดแย้งทางวัฒนธรรม (cultural conflict)
- 7) การกลืนกลาย (assimilation)
- 8) การปรับตัว (adaptation)
- 9) การปรับปรน การปรับปรตาม (accommodation)
- 10) กลุ่มชาติพันธุ์ (ethnic group)
- 11) คติถือชาติพันธุ์ตนเป็นใหญ่ (ethnocentrism)
- 12) ความแปลกแยก (alienation)
- 13) ความเคียดจันท์ (prejudice)
- 14) ความลำเอียง อกติ (bias)
- 15) แบบเหมารวม (stereotype)
- 16) ทักษคติ เจตคติ ทำที (attitude)
- 17) ความขัดแย้ง (Conflict)
- 18) การพึ่งพาอาศัยกัน (Interdependence)

นอกจากมโนมติสำคัญดังกล่าวข้างต้น ซึ่งเป็นมโนมติที่อยู่ในวิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยาเป็นส่วนใหญ่แล้ว การนำหลักธรรมของพระพุทธศาสนามาช่วยพัฒนาความรู้ความเข้าใจในเรื่องพหุวัฒนธรรมก็เป็นอีกแนวทางหนึ่ง หลักธรรมที่เกี่ยวข้องกับพหุวัฒนธรรม เป็นต้นว่า

พรหมวิหาร 4 ได้แก่ เมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขา โดยเฉพาะเมตตา กรุณา จะเป็นหลักธรรมที่ช่วยให้เข้าใจผู้อื่นได้ รวมทั้ง สังคัตถุ 4 ได้แก่ ทาน ปิยวาจา อตถจริยา และสมานัตตา

3.3 การจัดการเรียนการสอนพหุวัฒนธรรม

3.3.1 วิธีสอนเพื่อพัฒนาความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับพหุวัฒนธรรม การจัดการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับพหุวัฒนธรรมนั้น วิธีการสอนแบบต่างๆ ที่ครูสังคมศึกษาสามารถนำมาใช้ได้ ได้แก่

1) วิธีสอนโดยการแก้ปัญหา เป็นวิธีสอนที่อาศัยหลักการของวิธีการทางวิทยาศาสตร์ เน้นความสำคัญที่ปัญหาและคำตอบหรือข้อสรุปเพื่อแก้ปัญหานั้น ช่วยให้ผู้เรียนได้ฝึกความสามารถทางสติปัญญา คิดเป็น รู้จักวิธีการแก้ปัญหาอย่างเป็นระบบ และส่งเสริมการคิดอย่างสร้างสรรค์ โดย

ประกอบด้วยขั้นตอนสำคัญ ได้แก่ ขั้นตอนการกำหนดและวิเคราะห์ปัญหา ขั้นตอนตั้งสมมติฐาน ขั้นตอนเก็บและรวบรวมข้อมูล ขั้นตอนวิเคราะห์ข้อมูล และขั้นสรุปผล การนำวิธีสอนโดยใช้การแก้ปัญหาไปใช้อย่างมีประสิทธิภาพนั้น สิ่งที่ต้องพิจารณา คือ วัตถุประสงค์ของบทเรียน เนื้อหาของบทเรียน เวลา และตัวผู้เรียน

2) วิธีสอนโดยการสืบสวนสอบสวน เป็นการสอนที่พัฒนามาจากการสอนแบบแก้ปัญหาโดยอาศัยหลักการของวิธีการทางวิทยาศาสตร์ มุ่งให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ กระบวนการสืบเสาะหาความรู้อย่างเป็นระบบระเบียบ เพื่อนำมาสู่ข้อสรุปหรือคำตอบของปัญหานั้น โดยมีองค์ประกอบสำคัญ ได้แก่ ผู้สอน ผู้เรียน สภาพห้องเรียน ปัญหาหรือประเด็นที่จะนำมาสืบสวนสอบสวน และแหล่งความรู้ โดยมีขั้นตอนการสอนเริ่มจากขั้นการสังเกต การกำหนดปัญหา และการตั้งสมมติฐาน ขั้นการรวบรวมข้อมูลและการประเมินข้อมูล ขั้นการพิสูจน์และการสรุป และขั้นนำไปใช้

3) วิธีสอนโดยการอภิปราย เป็นการสอนที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้แสดงความคิดเห็น อันนำไปสู่การเรียนรู้ ช่วยให้ผู้เรียนได้พัฒนาด้านความรู้ ด้านเจตคติ และด้านทักษะการเรียนรู้ โดยมีขั้นตอนการสอนเริ่มตั้งแต่ ขั้นเตรียมการอภิปราย ขั้นดำเนินการอภิปราย และขั้นสรุป การจัดการสอนโดยใช้การอภิปรายมีรูปแบบที่สำคัญ ได้แก่ การอภิปรายกลุ่มใหญ่และกลุ่มย่อย การนำการสอนโดยใช้การอภิปรายไปใช้ให้มีประสิทธิภาพนั้น จะต้องคำนึงถึงการกำหนดหัวข้อหรือปัญหาการอภิปราย บทบาทผู้สอน บทบาทผู้เรียน และการจัดสถานที่

4) วิธีสอนโดยการแสดงบทบาทสมมติ เป็นการสอนที่มุ่งให้ผู้เรียนได้รับประสบการณ์ จากเหตุการณ์หรือบทบาทที่สร้างขึ้น โดยพยายามให้เหมือนสภาพจริงมากที่สุด ความรู้สึก อารมณ์ ทัศนคติ และค่านิยมที่เกิดขึ้น ตลอดจนการแก้ปัญหา คือสิ่งที่ผู้เรียนจะได้รับระหว่างการปฏิบัติกิจกรรม

5) วิธีสอนโดยใช้สถานการณ์จำลอง เป็นการสอนที่ผู้สอนสร้างหรือจำลองเหตุการณ์จริง มาจัดเป็นสถานการณ์จำลอง เพื่อมุ่งให้ผู้เรียนได้รับความรู้ ฝึกฝนการเผชิญกับเหตุการณ์ การแก้ปัญหา และการตัดสินใจ รวมทั้งการพัฒนาทัศนคติและค่านิยมด้วย

6) การจัดการเรียนการสอนโดยใช้กรณีตัวอย่าง เป็นกระบวนการที่ผู้สอนให้ผู้เรียนศึกษา เรื่องที่สมมติขึ้นจากความเป็นจริงและตอบประเด็นคำถามเกี่ยวกับเรื่องนั้น แล้วนำคำตอบและเหตุผลที่มาของคำตอบนั้น มาใช้เป็นข้อมูลในการอภิปรายเพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้

7) เทคนิคพยากรณ์ เป็นวิธีพิจารณาความเป็นไปได้ในอนาคตอย่างเป็นระบบ เป็นระบบของการประมาณ คาดการณ์การเปลี่ยนแปลง หรือทางเลือกต่างๆ สิ่งที่ยากรณ์ต้องอาศัยเหตุผลเชิง

ตรรกวิทยา สมมุติฐาน ข้อมูล และความสัมพันธ์ต่างๆ ซึ่งแตกต่างไปจากเหตุผลทั่วไป จะเกี่ยวข้องกับเรื่องที่ว่า “อะไรสามารถเกิดขึ้นได้” หรือ “อะไรที่เป็นไปได้” ซึ่งขึ้นอยู่กับข้อมูล หรือตัวประกอบต่างๆ ที่นำมาใช้ เพื่อการพยากรณ์ เป้าหมายของการพยากรณ์ เพื่อเป็นประโยชน์ต่อการวางแผนตัดสินใจ เพื่อให้เกิดการกระทำอย่างใดอย่างหนึ่งในอนาคต โดยเชื่อว่าสาเหตุของการเปลี่ยนแปลงก็นำไปสู่สังคมอนาคตที่ดีขึ้น ซึ่งวิธีการสอนดังกล่าวจะช่วยให้ผู้เรียนมีความเข้าใจและมีทัศนคติที่ถูกต้องเกี่ยวกับวัฒนธรรมอื่นๆ ที่แตกต่างจากวัฒนธรรมของตน

นอกจากนั้น พระพุทธศาสนาซึ่งมีหลักการสอนและวิธีสอนของพระพุทธเจ้าที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้เพื่อการพัฒนาความเข้าใจเกี่ยวกับผู้อื่นได้ วิธีสอนตามแนวพุทธวิธีมีอยู่หลายวิธี ได้แก่ วิธีสอนแบบบรรยาย แบบไตรสิกขา แบบปฐจาวิสัยนา แบบธรรมสากัจจา แบบอริยสัจสี่ แบบสืบสวนสอบสวนตามแนวพุทธศาสตร์ แบบเบญจขันธ์ แบบตามหลักพหุสูตร แบบอุปมาอุปไมย และแบบกระบวนการเผชิญสถานการณ์และการตัดสินใจแก้ปัญหา รวมทั้งกระบวนการคิดแบบโยนิโสมนสิการก็สามารถนำมาประยุกต์ใช้เพื่อพัฒนาผู้เรียนได้มีกระบวนการคิดที่ถูกต้องในการเข้าใจผู้อื่นที่มีความแตกต่างจากตนได้เช่นกัน

3.3.2 การจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อพัฒนาความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับพหุวัฒนธรรม การจัดกิจกรรมการเรียนรู้สามารถทำได้หลายแนวทาง ทั้งการจัดกิจกรรมภายในห้องเรียนและกิจกรรมนอกห้องเรียน ตัวอย่างกิจกรรมการเรียนรู้ที่จะช่วยนักเรียนมีความรู้ และความเข้าใจเกี่ยวกับพหุวัฒนธรรมได้แก่

1) กิจกรรมการเรียนรู้เพื่อความเข้าใจประเทศต่างๆ เมื่อผู้เรียนมีความรู้ ความเข้าใจประเทศต่างๆ ที่อยู่บนโลกเดียวกับเรา โดยเฉพาะประชากรหรือคนในประเทศนั้น ในด้านต่างๆ เช่น สถาปัตยกรรมศาสตร์ ชีวิตความเป็นอยู่ ตลอดจนวัฒนธรรมของประเทศนั้นๆ แล้ว ย่อมมีเจตคติที่ดีต่อคนในประเทศอื่นๆ มีความเข้าใจ เห็นอกเห็นใจ ตลอดจนมีความรู้สึกร่วมทุกข์ร่วมสุขในฐานะเป็นพลเมืองโลกด้วยกัน

2) กิจกรรมการเรียนรู้เพื่อความเข้าใจความหลากหลายทางวัฒนธรรม การที่ผู้เรียนจะมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับความวัฒนธรรมอื่นๆ ได้นั้น มโนคติสำคัญที่นักเรียนควรได้รับการพัฒนา คือ มโนคติเรื่อง ความหลากหลายทางวัฒนธรรม การจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับวัฒนธรรมอื่นๆ ในมิติต่างๆ โดยให้แนวคิดที่ว่า วัฒนธรรมที่กระจายอยู่บริเวณทั่วประเทศของเราหรือประเทศต่างๆ ทั่วโลกนั้น นับเป็นความหลากหลายทางวัฒนธรรม วัฒนธรรมเหล่านี้ มีทั้งความแตกต่างจากวัฒนธรรมของเรา และก็มีบางส่วนที่มีความคล้ายคลึงกับวัฒนธรรมของเราเช่นกัน

3) กิจกรรมการเรียนรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรมของภาคต่างๆในประเทศไทย วัฒนธรรมของประเทศไทยมีอยู่หลากหลาย ครูสังคมศึกษาควรให้ผู้เรียนได้เรียนรู้วัฒนธรรมของประเทศไทยทั้ง 4 ภาค เพื่อให้มีความเข้าใจเกี่ยวกับลักษณะเฉพาะของวัฒนธรรมแต่ละภาค เห็นคุณค่าของวัฒนธรรมแต่ละภาค ตลอดจนอนุรักษ์วัฒนธรรมเหล่านั้นให้ดำรงสืบไป

4) กิจกรรมการเรียนรู้เกี่ยวกับกลุ่มเชื้อชาติต่างๆในประเทศไทย กลุ่มชาติพันธุ์ในประเทศไทยมีอยู่หลายกลุ่ม แต่ละกลุ่มมีวัฒนธรรมประเพณีสืบต่อกันมาช้านาน การให้นักเรียนมีความรู้ความเข้าใจความเป็นมาของกลุ่มชาติพันธุ์เหล่านี้ จะทำให้นักเรียนยอมรับและมีทัศนคติที่ดีต่อกลุ่มชาวไทยเชื้อสายต่างๆ ก่อให้เกิดความเข้าใจอันดีต่อกัน นำไปสู่การอยู่ร่วมกันอย่างสันติ และปราศจากความขัดแย้งซึ่งกันและกัน

5) กิจกรรมการเรียนรู้เกี่ยวกับชนกลุ่มน้อยในประเทศไทย ชนกลุ่มน้อยในประเทศไทยซึ่งส่วนใหญ่ คือชาวไทยภูเขา ประกอบด้วยชนเผ่าหลายเผ่าด้วยกัน การให้นักเรียนได้เรียนรู้เกี่ยวกับชนกลุ่มน้อยหรือชาวไทยภูเขานั้น ครูควรจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อให้นักเรียนได้มีความรู้เกี่ยวกับวิถีชีวิตของชนเผ่าต่างๆ เข้าใจถึงวัฒนธรรมประเพณี ความเชื่อ ตลอดจนการเล่นของกลุ่มชนเหล่านี้ ซึ่งนักเรียนในห้องเรียนอาจมีทั้งกลุ่มชาวไทยภูเขาอยู่ด้วย จะได้เกิดความรัก ความภาคภูมิใจในวัฒนธรรมดั้งเดิมของตน ในขณะที่เดียวกันกลุ่มนักเรียนต่างวัฒนธรรมก็จะได้เรียนรู้ถึงวัฒนธรรมที่มีเอกลักษณ์เฉพาะของกลุ่มชาวไทยภูเขาเผ่าต่างๆ ทำให้เห็นความสำคัญ ยกย่อง และไม่คิดว่าวัฒนธรรมของเขาอ่อนด้อยกว่าวัฒนธรรมของตน ทัศนคติเหล่านี้ จะช่วยให้นักเรียนต่างกลุ่มวัฒนธรรมเกิดความรัก ความสามัคคี และเห็นคุณค่าวัฒนธรรมซึ่งกันและกัน

6) กิจกรรมการเรียนรู้เพื่อความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน การเรียนรู้เกี่ยวกับพหุวัฒนธรรม มีวัตถุประสงค์ข้อหนึ่ง คือ ให้นักเรียนได้ตระหนักว่า ไม่ว่าเราจะมาจากวัฒนธรรมใดๆ หรืออยู่ในสังคมที่มีวัฒนธรรมอย่างหลากหลายนั้น แท้จริงแล้วเราอาจมีที่มาจากวัฒนธรรมเดียวกัน ดังนั้น เราจึงต้องอยู่ร่วมกัน พึ่งพาอาศัยกัน มีความเข้าใจอันดีต่อกัน เพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ

7) กิจกรรมการเรียนรู้เพื่อความภูมิใจในวัฒนธรรมของตน การให้นักเรียนได้เรียนรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรมดั้งเดิมของตน ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งหรือเป็นวัฒนธรรมย่อยของสังคมนั้น จะช่วยส่งเสริมความภาคภูมิใจ และความสำนึกในคุณค่าของวัฒนธรรมดั้งเดิมให้แก่ นักเรียน

8) กิจกรรมการเรียนรู้เพื่อความเข้าใจอันดีในอาเซียน วัตถุประสงค์ของการก่อตั้งอาเซียน เพื่อส่งเสริมความเข้าใจอันดีต่อกันระหว่างประเทศในภูมิภาค ชำรงไว้ซึ่งสันติภาพ เสถียรภาพ และความมั่นคงทางการเมือง สร้างสรรค์ความเจริญเติบโตทางด้านเศรษฐกิจ การพัฒนาสังคมและ

วัฒนธรรม การกินคืออยู่ดีของประชาชนบนพื้นฐานของความเสมอภาค และผลประโยชน์ร่วมกันของประเทศสมาชิก ดังนั้นผู้เรียนจึงควรเรียนรู้เรื่องราวโดยเฉพาะวัฒนธรรมในกลุ่มประเทศอาเซียนเพื่อความเข้าใจอันดีต่อกัน

9) กิจกรรมการเรียนรู้พหุวัฒนธรรมโดยใช้เพลง การจัดกิจกรรมการเรียนรู้พหุวัฒนธรรมอีกแนวทางหนึ่ง คือ การใช้เพลงเป็นสื่อ การให้ผู้เรียนได้เรียนรู้เกี่ยวกับเนื้อเพลงซึ่งสะท้อนถึงการเป็นหนึ่งเดียวของมนุษยชาติ นั้น จะนำไปสู่ความเข้าใจอันดีต่อกัน

10) กิจกรรมการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมความเข้าใจอันดีต่อวัฒนธรรมอื่นๆ การจัดกิจกรรมการเรียนรู้พหุวัฒนธรรม นอกจากกิจกรรมที่ให้ผู้เรียนปฏิบัติในห้องเรียนแล้ว ครูสังคมนักศึกษายังสามารถจัดกิจกรรมนอกห้องเรียน เพื่อส่งเสริมผู้เรียนให้มีความเข้าใจอันดีต่อวัฒนธรรมอื่นๆ อีกด้วย เช่น สัมภาษณ์พหุวัฒนธรรม ปฏิทินวัฒนธรรม แหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เป็นต้น

4. สื่อ แหล่งการเรียนรู้ และการวัดและประเมินผลการจัดการเรียนการสอนพหุวัฒนธรรม

4.1 สื่อการเรียนการสอนเพื่อใช้ประกอบการเรียนการสอนพหุวัฒนธรรม

สื่อที่ใช้ในการเรียนการสอนพหุวัฒนธรรม จะต้องเป็นสื่อที่สร้างขึ้นเพื่อความเข้าใจในเรื่องนามธรรมได้ง่าย เพราะผู้เรียนจะได้เข้าใจและรับรู้ถึงแก่นสาระในเรื่องนั้นๆ รวมทั้งกระตุ้นให้ใช้ความคิดและเร้าความสนใจสู่การปฏิบัติ ทำให้เกิดการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ

สื่อการเรียนการสอนที่ควรนำมาใช้ประกอบการเรียนการสอนพหุวัฒนธรรม มีอยู่หลายชนิดที่ครูผู้สอนสามารถนำมาใช้ได้ มีทั้งสื่อประเภทโสตทัศน สื่อสิ่งพิมพ์ สื่อภาพและเสียง และสื่ออิเล็กทรอนิกส์

1) สื่อโสตทัศน หมายถึง การเรียนรู้ผ่านสื่อด้วยการเห็นสื่อ ด้วยการได้ยินได้ฟัง สื่อโสตทัศนจะช่วยให้การเรียนการสอนมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ทำให้ผู้เรียนเข้าใจเนื้อหาที่ได้เรียนอย่างแจ่มแจ้ง และยังช่วยให้ผู้เรียนเกิดกระบวนการคิดอีกด้วย

สื่อโสตทัศนที่ครูผู้สอนสามารถนำมาใช้ประกอบการเรียนการสอนพหุวัฒนธรรม เป็นต้นว่า แผนที่แสดงที่ตั้งของประเทศต่างๆ แผนภูมิแสดงที่มาของเชื้อชาติ หรือกลุ่มเชื้อชาติ ภาพและภาพชุดเกี่ยวกับวัฒนธรรมของชุมชน ภูมิภาค ประเทศ หรือโลก ฯลฯ

2) สื่อสิ่งพิมพ์ประกอบการเรียนการสอน การใช้สื่อสิ่งพิมพ์ประกอบการเรียนการสอนพหุวัฒนธรรมนับว่าเป็นสิ่งจำเป็น เพราะสื่อสิ่งพิมพ์เป็นสื่อประเภทที่จะส่งเสริมการอ่านได้มากที่สุด

สื่อสิ่งพิมพ์เพื่อการศึกษา มีหลายประเภท ได้แก่ หนังสือตำรา แบบฝึกปฏิบัติ เอกสารอัดสำเนา หนังสือพิมพ์ วารสาร จุลสาร หนังสืออ้างอิง พจนานุกรม สารานุกรม รายงานการวิจัย วิทยานิพนธ์ หนังสือภาพ โปสเตอร์ แผ่นพับ เป็นต้น

สำหรับสื่อสิ่งพิมพ์ที่ครูผู้สอนสามารถนำมาใช้ประกอบการเรียนการสอนเกี่ยวกับ พหุวัฒนธรรม ตัวอย่างเช่น หนังสือเกี่ยวกับแหล่งวัฒนธรรมของชุมชน จังหวัด ประเทศ หรือโลกใน ที่ต่างๆ หนังสือนำเที่ยวแหล่งวัฒนธรรม วารสารเกี่ยวกับศิลปวัฒนธรรม เป็นต้น

3) สื่อภาพและเสียง สื่อภาพและเสียงเพื่อการศึกษา สามารถนำมาใช้ในการประกอบการเรียนการสอนพหุวัฒนธรรม ได้แก่ ภาพยนตร์สารคดีเกี่ยวกับประเทศในกลุ่มอาเซียน การ์ตูนอาเซียน สไลด์เกี่ยวกับสถานที่หรือแหล่งวัฒนธรรม ทัศนียภาพ และรายการวิทยุโทรทัศน์ รวมทั้งสื่อเสียง เช่น เพลง เป็นต้น

4) สื่ออิเล็กทรอนิกส์ เนื่องจากในยุคปัจจุบันมีความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยีอย่างมาก ทำให้มีการพัฒนาสื่อการเรียนการสอนในรูปแบบสื่ออิเล็กทรอนิกส์ ครูผู้สอนสามารถใช้สื่ออิเล็กทรอนิกส์ในการสร้างสถานการณ์จำลอง การสร้างภาพเสมือน การสร้างอุปกรณ์การสอนเสมือนจริง การใช้สื่ออิเล็กทรอนิกส์ นับว่าเป็นประโยชน์ต่อการเรียนการสอนเป็นอย่างยิ่ง

สื่ออิเล็กทรอนิกส์เพื่อการศึกษา หมายถึง สื่อการเรียนการสอนหรือการฝึกอบรมที่ผลิตขึ้นสำหรับการเรียนการสอนและการฝึกอบรม ในรูปของแบบแม่เหล็ก การ์ดความจำ แผ่นซีดี แผ่นวีซีดี หรือฮาร์ดดิสก์ และเผยแพร่โดยอาศัยช่องทางการสื่อสารของระบบสื่อสารดิจิทัล ซึ่งเป็นระบบการสื่อสารที่ใช้คอมพิวเตอร์ในการผลิตและการเผยแพร่เป็นสำคัญ สื่ออิเล็กทรอนิกส์มีความสำคัญในด้านความจำเป็นต่อการศึกษา ความสำคัญต่อการตอบสนองความต้องการของผู้เรียน และการทำให้สัมพันธ์กับสถานการณ์และเวลา (บุญเลิศ ส่องสว่าง 2549: 4-12)

สำหรับสื่ออิเล็กทรอนิกส์ที่ครูผู้สอนสามารถนำมาใช้ประกอบการเรียนการสอนพหุวัฒนธรรม เช่น สื่ออิเล็กทรอนิกส์เพื่อการศึกษาประเภทใช้แบบเอกเทศ คือ ซีดีรอมในรูปของบทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอน และสื่ออิเล็กทรอนิกส์เพื่อการศึกษาผ่านระบบเครือข่าย คือ บทเรียน e-Learning

ในการเรียนการสอนพหุวัฒนธรรม ครูผู้สอนสามารถนำบทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอน และบทเรียน e-Learning มาใช้ประกอบการเรียนการสอน โดยครูสร้างบทเรียนทั้ง 2 รูปแบบให้เป็นที่ทางเลือกใหม่ของผู้เรียน ครูผู้สอนไม่จำเป็นต้องเป็นผู้ถ่ายทอดเนื้อหาให้แก่ผู้เรียนอย่างเดียว สามารถนำบทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอนและบทเรียน e-Learning มาทดแทนได้ และยังเป็นการจัดการเรียนรู้

ที่ตอบสนองผู้เรียนเป็นรายบุคคลอีกด้วย การจัดการเรียนการสอนโดยใช้บทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอนและบทเรียน e-Learning นั้น ครูจะเป็นผู้ให้คำแนะนำ มิใช่เป็นผู้สอนอย่างเดียว

ตัวอย่างสื่อประเภทเทคโนโลยี เช่น ซีดีรอม บทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอน มัลติมีเดีย อินเทอร์เน็ต เว็บไซต์ ต่างๆ ฯลฯ

4.2 แหล่งการเรียนรู้สำหรับการเรียนการสอนพหุวัฒนธรรม

แหล่งการเรียนรู้ หมายถึง แหล่งข้อมูลข่าวสาร สารสนเทศ วิทยากร ภูมิปัญญาชาวบ้าน และประสบการณ์ ที่สนับสนุนส่งเสริมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ ใฝ่รู้ แสวงหาความรู้และเรียนรู้ด้วยตนเองได้ตามศักยภาพ แหล่งการเรียนรู้ที่ปรากฏในชุมชนที่สะท้อนถึงวัฒนธรรม มีอยู่อย่างหลากหลาย เป็นต้นว่า ศาสนสถาน พิพิธภัณฑ์ มหาวิทยาลัย โรงเรียน ศูนย์การศึกษาในชุมชน ห้องสมุด หน่วยงานต่างๆ ของทั้งรัฐและเอกชนที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรม รวมทั้งภูมิปัญญาท้องถิ่น พิธีกรรมทางศาสนา ประเพณีของชุมชน กิจกรรมของประชาชนในท้องถิ่นที่ผู้อื่นสามารถมาศึกษาหาความรู้ได้ตลอดเวลา เป็นต้น โดยแหล่งการเรียนรู้เหล่านี้ จะเสริมสร้างให้ผู้เรียนเกิดกระบวนการเรียนรู้ และเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ นอกจากนี้ แหล่งการเรียนรู้ในปัจจุบันที่แพร่หลายและสามารถเข้าถึงได้ง่าย คือ เว็บไซต์ นักเรียนสามารถศึกษาและค้นคว้าได้ด้วยตนเองตามความสนใจ เป็นการขยายขอบข่ายและองค์ความรู้ให้แก่ผู้เรียนอย่างกว้างขวาง

แหล่งการเรียนรู้สำหรับการเรียนการสอนพหุวัฒนธรรมธรรมนั้น มีอยู่หลายประเภท ดังตัวอย่างต่อไปนี้

- 1) วิทยากรที่มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับวัฒนธรรมท้องถิ่น ซึ่งได้ศึกษาหรือมีวิจัยเกี่ยวกับวัฒนธรรมกลุ่มเฉพาะ ครูสังคมศึกษาสามารถเชิญวิทยากรเหล่านั้นมาให้ความรู้ความเข้าใจแก่นักเรียน เพื่อจะได้เข้าใจและมีทัศนคติที่ดีต่อวัฒนธรรมนั้นๆ
- 2) ชาวบ้านที่อาศัยอยู่ในท้องถิ่นที่มีวัฒนธรรมเป็นของกลุ่มตนโดยเฉพาะ หรือปราชญ์ชาวบ้านที่มีประสบการณ์ในท้องถิ่น ครูผู้สอนสามารถเชิญบุคคลเหล่านั้น มาให้ความรู้หรือประสบการณ์เกี่ยวกับวัฒนธรรมที่พวกเขาปฏิบัติอยู่
- 3) ชนกลุ่มน้อยที่อาศัยอยู่ในท้องถิ่นหรือชุมชนที่มีวิถีการดำเนินชีวิตตามวัฒนธรรมดั้งเดิม ครูผู้สอนอาจให้นักเรียนเข้าไปศึกษา หรือจัดเป็นค่ายพักแรมใช้ชีวิตกับกลุ่มคนเหล่านี้
- 4) เทศกาลหรือประเพณีประจำปีของท้องถิ่น ชุมชน จังหวัด หรือประเทศ โดยให้นักเรียนเข้าร่วมในกิจกรรมนั้นๆ เพื่อเรียนรู้และเข้าใจความเป็นมาของประเพณีต่างๆ และร่วมกันอนุรักษ์วัฒนธรรมในด้านประเพณีเหล่านี้

5) หน่วยงาน ศูนย์การศึกษา หรือพิพิธภัณฑ์ที่แสดงวัฒนธรรมของกลุ่มต่างๆ ในท้องถิ่น หรือชุมชน ครูผู้สอนควรจัดให้นักเรียนไปศึกษาหาความรู้ตามอรรถาจารย์

6) เว็บไซต์เกี่ยวกับพหุวัฒนธรรม ครูสังคมศึกษาสามารถแนะนำผู้เรียนให้ไปศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับพหุวัฒนธรรมจากเว็บไซต์ต่าง ๆ เช่น เว็บไซต์เกี่ยวกับอาเซียน เป็นต้น เพื่อเป็นการเพิ่มพูนความรู้ และเป็นการให้นักเรียนศึกษาด้วยตนเองตามความสนใจได้อีกด้วย

แหล่งการเรียนรู้ดังกล่าว จะกระตุ้นให้นักเรียนเห็นความสำคัญของวัฒนธรรมของกลุ่มต่างๆ เห็นความหลากหลายของวัฒนธรรมในชุมชน ภูมิภาค ประเทศ รวมทั้งโลก ทำให้เข้าใจผู้อื่นมากยิ่งขึ้น และมีเจตคติที่ดีต่อกลุ่มอื่นๆ มีทัศนคติในการมองผู้อื่นที่กว้างไกล มิใช่รู้เฉพาะเกี่ยวกับกลุ่มตนเองเท่านั้น

4.3 การวัดและประเมินผลการเรียนการสอนพหุวัฒนธรรม

วัตถุประสงค์ของการจัดการเรียนการสอนพหุวัฒนธรรม มีอยู่หลายประการ โดยการจัดการศึกษาพหุวัฒนธรรมมีเป้าหมายเพื่อพัฒนาความเข้าใจในความหลากหลายทางวัฒนธรรมของสังคม เพื่อประยุกต์กระบวนการคิดและการตัดสินใจในประเด็นเกี่ยวกับพหุวัฒนธรรม เพื่อพัฒนาทักษะที่จำเป็นในการติดต่อสื่อสาร ทั้งกับกลุ่มคนส่วนใหญ่และกลุ่มคนส่วนน้อย เพื่อแก้ไขข้อขัดแย้งและก่อให้เกิดการกระทำในการปรับปรุงเงื่อนไขในปัจจุบัน และเพื่อพัฒนาเจตคติ ค่านิยม และพฤติกรรมที่ส่งเสริมความหลากหลายทางวัฒนธรรม ความแตกต่างของกลุ่มชาติพันธุ์ในสังคม

เป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ดังกล่าว ครอบคลุมพฤติกรรมด้านความรู้ หรือพุทธิพิสัย เจตคติและค่านิยม หรือเจตพิสัย และด้านทักษะหรือทักษะพิสัย

ดังนั้น การวัดและประเมินผลการเรียนการสอนพหุวัฒนธรรม พฤติกรรมที่ต้องวัดและประเมิน จึงประกอบด้วย

- 1) ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับเชื้อชาติ และวัฒนธรรมที่หลากหลาย หรือเป็นการวัดและประเมินด้านสติปัญญา
- 2) เจตคติและค่านิยมในเรื่องพหุวัฒนธรรม หรือทัศนคติที่มีต่อวัฒนธรรมอื่นๆ นอกเหนือจากวัฒนธรรมของตน หรือเป็นการวัดและประเมินด้านความรู้สึกละและอารมณ์
- 3) ทักษะหรือด้านการแสวงหาความรู้และกระบวนการคิดในการเรียนรู้พหุวัฒนธรรม การกำหนดเครื่องมือประเมินจะต้องสอดคล้องกับพฤติกรรมที่จะประเมินว่า พฤติกรรมที่ต้องการประเมิน คืออะไร มีลักษณะอย่างไร หากใช้เครื่องมือในการประเมินไม่เหมาะสม ผลที่ได้รับจากการประเมินจะไม่สอดคล้องกับจุดมุ่งหมายของการประเมิน

ดังนั้น การวัดและประเมินผลความก้าวหน้าทางการเรียนการสอนพหุวัฒนธรรม จึงต้องพิจารณาจากจุดมุ่งหมายของการสอน ซึ่งจำแนกเป็น 3 พิสัย คือ พุทธพิสัย เจตพิสัย และทักษะพิสัย ผู้สอนจะต้องเลือกเครื่องมือการประเมินผลให้สอดคล้องกับจุดมุ่งหมายดังกล่าว

เครื่องมือการวัดและประเมินผลความก้าวหน้าผู้เรียนที่สำคัญ ซึ่งผู้สอนใช้กันมากเพื่อประเมินความรู้และทักษะในการเรียนการสอน คือ แบบทดสอบ ส่วนเครื่องมือวัดและประเมินด้านเจตคติและค่านิยม หรือด้านความรู้สึกและอารมณ์นั้น นิยมใช้ คือ วิธีการที่อยู่บนพื้นฐานของการสังเกตและวิธีการที่ให้นักเรียนรายงานตนเอง

5. การพัฒนาชุดฝึกอบรมทางไกล

ในงานวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงวิจัยและพัฒนา โดยการผลิตชุดฝึกอบรมทางไกล สำหรับครูสังคมศึกษา เรื่อง การจัดการเรียนการสอนพหุวัฒนธรรมให้กับผู้เรียนในสถานศึกษา ชุดฝึกอบรมทางไกลที่พัฒนาขึ้น โดยยึดตามระบบการฝึกอบรมทางไกลของ ชัยยงค์ พรหมวงศ์ ในที่นี้จึงขอเสนอหัวข้อสำคัญ คือ การฝึกอบรมทางไกล การพัฒนาชุดฝึกอบรมทางไกล และการทดสอบประสิทธิภาพชุดฝึกอบรมทางไกล ดังรายละเอียดต่อไปนี้

5.1 การฝึกอบรมทางไกล

5.1.1 ความหมายของการฝึกอบรมทางไกล การฝึกอบรมทางไกลเป็นวิธีการประยุกต์วิธีการสอนทางไกลมาใช้ในการถ่ายทอดเนื้อหาสาระ โดยให้ผู้ให้การอบรมและผู้เข้ารับการอบรมไม่จำเป็นต้องพบกันหรือมีการพบปะกันน้อยที่สุด (ชัยยงค์ พรหมวงศ์ 2536 : 228)

5.1.2 องค์ประกอบในการฝึกอบรมทางไกล โดยสรุปประกอบด้วย

- 1) วิทยากรและผู้รับการฝึกอบรมทางไกล การฝึกอบรมทางไกลใช้วิทยากรในสองลักษณะ คือ วิทยากรที่ได้รับเชิญมาผลิตชุดการฝึกอบรมทางไกลและวิทยากรที่มาดำเนินการฝึกอบรม
- 2) หลักสูตรการฝึกอบรมทางไกล เป็นมวลงเนื้อหาสาระและประสบการณ์ในสาขาวิชาที่มุ่งจะให้ผู้รับการฝึกอบรมเกิดการเรียนรู้โดยจัดในรูปหลักสูตรฝึกอบรมระยะสั้นและหลักสูตรฝึกอบรมระยะยาว
- 3) ระบบการฝึกอบรมทางไกลมีขั้นตอนประกอบด้วย ขั้นที่ 1 การศึกษาและวิเคราะห์ความต้องการในการฝึกอบรม ขั้นที่ 2 การพัฒนาหลักสูตรการฝึกอบรมทางไกล ขั้นที่ 3 การผลิตสื่อ

และชุดฝึกอบรมทางไกล ขั้นที่ 4 การดำเนินการฝึกอบรมทางไกล และขั้นที่ 5 การประเมินการฝึกอบรมทางไกล

4) สื่อการฝึกอบรมทางไกล อาจอยู่ในรูปชุดฝึกอบรมทางไกลที่ยึดสื่อสิ่งพิมพ์เป็นแกน ยืดวิทยุโทรทัศน์เป็นแกน หรือยึดคอมพิวเตอร์เป็นแกน

5) คุณภาพของการฝึกอบรมทางไกลขึ้นอยู่กับประสิทธิภาพระบบการฝึกอบรมทางไกล คุณภาพเนื้อหาสาระที่อยู่ในหลักสูตรการฝึกอบรมทางไกล คุณภาพสื่อหรือชุดฝึกอบรมทางไกล และความสามารถวิทยากรและความใส่ใจของผู้รับการฝึกอบรม (ชัยขันธ์ พรหมวงศ์ 2536: 230 – 232)

5.1.3 รูปแบบการฝึกอบรมทางไกล เท่าที่มีการดำเนินการในปัจจุบันพอจะประมวลได้ 3 รูปแบบ ได้แก่

1) การฝึกอบรมทางไกลที่ใช้วิธีการฝึกอบรมด้วยตนเองทั้งหลักสูตร หมายถึง ระบบการฝึกอบรมที่วางแผนและเตรียมชุดฝึกอบรมทางไกลเพื่อให้ผู้รับการอบรมเรียนจากชุดฝึกอบรมด้วยตนเองตลอดหลักสูตร โดยไม่จำเป็นต้องมารับการฝึกอบรมแบบเผชิญหน้า การฝึกอบรมแบบนี้ใช้ใน 3 กรณี ได้แก่ การฝึกอบรมเนื้อหาด้านพุทธิพิสัยไม่จำเป็นต้องมารับการฝึกฝน ณ สถานที่ฝึกอบรม การฝึกอบรมที่มุ่งเนื้อหาด้านพุทธิพิสัยและมีการฝึกปฏิบัติ โดยการฝึกฝนด้วยตนเองจากคู่มือ (Manual) หรือแนวการศึกษา (Study Guide) และชุดการทดลองที่บ้าน (Home Experimental Kit) หรือชุดฝึกปฏิบัติ (Practical Work) ที่จัดเตรียมไว้ให้ และการฝึกอบรมที่มีเนื้อหาไม่สลับซับซ้อน เช่น การใช้เครื่องมืออุปกรณ์บางอย่าง โดยใช้เอกสารสิ่งพิมพ์ เทปบันทึกเสียง เป็นต้น

2) การฝึกอบรมทางไกลที่ผสมผสานการศึกษาด้วยตนเองกับการฝึกอบรมแบบเผชิญหน้า เป็นการฝึกอบรมทางไกลที่วางแผนให้ผู้รับการอบรมเรียนด้วยตนเองส่วนหนึ่งและมาเข้าฝึกอบรมที่สถาบันการฝึกอบรมเพื่อการฝึกปฏิบัติหรือการปลูกฝังด้านจิตพิสัย ส่วนที่ให้ผู้ฝึกอบรมสามารถเรียนเองมักจะเป็นความรู้ด้านพุทธิพิสัยหรืออบรมการฝึกปฏิบัติอย่างง่ายๆ ส่วนการฝึกฝนทักษะความชำนาญก็ได้มาฝึกแบบเผชิญหน้าในห้องฝึกอบรมที่ได้มีการนัดหมายกันไว้

3) การฝึกอบรมทางไกลที่เป็นส่วนของหลักสูตรการศึกษาทั่วไป เป็นการที่องค์กรหรือหน่วยงานประสงค์ให้บุคลากรได้พัฒนาด้วยการลงทะเบียนเรียนวิชาหรือกลุ่มวิชาที่เปิดสอนเป็นส่วนหนึ่งของหลักสูตรการศึกษาปกติ โดยมุ่งรับประกาศนียบัตรหรือปริญญาโดยถือเป็นเงื่อนไขการเลื่อนขั้น เลื่อนตำแหน่งเข้าสู่ตำแหน่งหัวหน้างานหรือตำแหน่งบริหาร (ชัยขันธ์ พรหมวงศ์ 2536: 233 - 234)

5.1.4 วิธีการฝึกอบรมทางไกล วิธีการฝึกอบรมทางไกลขึ้นอยู่กับโครงสร้างสื่อฝึกอบรม 3 ประเภท ได้แก่ (ชัยยงค์ พรหมวงศ์ และวาสนา ทวีกุลทรัพย์ 2540: 149 -151)

- 1) วิธีการฝึกอบรมทางไกลที่ยึดสื่อสิ่งพิมพ์
- 2) วิธีการฝึกอบรมทางไกลที่ยึดวิทยุและโทรทัศน์
- 3) วิธีการฝึกอบรมทางไกลที่ยึดคอมพิวเตอร์เป็นหลัก

ในการวิจัยครั้งนี้ใช้วิธีการฝึกอบรมทางไกลที่ยึดสื่อสิ่งพิมพ์เป็นแกนกลาง โดยบรรจุเนื้อหาสาระเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนพัฒนาชนกรรมในประมวลสาระชุดฝึกอบรมทางไกล และแนวการศึกษา และมีสื่อเสริม คือ สื่อปฏิสัมพันธ์

5.2 การพัฒนาชุดฝึกอบรมทางไกล

ในที่นี้ขอเสนอรายละเอียดเกี่ยวกับการพัฒนาชุดฝึกอบรมทางไกล โดยครอบคลุมในหัวข้อต่อไปนี้ (1) ความหมายและความสำคัญของชุดฝึกอบรมทางไกล (2) หลักการของชุดฝึกอบรมทางไกล (3) ประเภทของชุดฝึกอบรมทางไกล และ (4) การผลิตชุดฝึกอบรมทางไกลที่ยึดสื่อสิ่งพิมพ์ ชุดฝึกอบรมทางไกลที่พัฒนาขึ้นยึดตามระบบการฝึกอบรมทางไกลของ ชัยยงค์ พรหมวงศ์ เป็นหลัก

5.2.1 ความหมายและความสำคัญของชุดฝึกอบรมทางไกล

ชัยยงค์ พรหมวงศ์ ได้ให้ความหมายของชุดฝึกอบรมทางไกล (อ้างใน กฤษณ์ พลอย โสภณ 2538: 29) ไว้ว่า คือชุดสำเร็จที่ใช้เป็นแนวทางและเครื่องมือในการดำเนินการฝึกอบรมทางไกลอย่างมีระบบระเบียบ ทั้งในส่วนของวิทยากรที่ให้การฝึกอบรม และสมาชิกที่เข้ารับการฝึกอบรม โดยมีการกำหนดขั้นตอนการฝึกอบรม กำหนดสื่อ กำหนดกิจกรรม กำหนดเนื้อหา ประสพการณ์ และเครื่องมือประเมินผลการฝึกอบรมไว้อย่างครบถ้วน

ส่วนความสำคัญของชุดฝึกอบรม ชัยยงค์ พรหมวงศ์ ได้สรุปไว้ดังนี้

- 1) เป็นการวางแผนการฝึกอบรมอย่างมีระบบ
- 2) เป็นเครื่องมือที่จะใช้ในการฝึกอบรมทางไกล ดำเนินไปตามเป้าหมายในรูปแบบที่ต้องการ (รูปแบบ หมายถึง การยึดผู้สอนเป็นศูนย์กลาง ยึดสมาชิกเป็นศูนย์กลางหรือยึดประสพการณ์เป็นศูนย์กลาง)
- 3) ได้ประสิทธิภาพตามวัตถุประสงค์ที่ได้กำหนดไว้ตามเกณฑ์มาตรฐานต่ำสุด (มาตรฐานต่ำสุด หมายถึง ไม่ว่าจะทำการฝึกอบรมกี่ครั้งก็ตาม ผลที่ออกมาจะได้เท่าๆ กัน)
- 4) ทำให้สามารถจัดฝึกอบรมที่อิงระบบมากกว่าอิงวิทยากร จากปัญหาที่เกิดขึ้น จะพบว่าวิทยากรจัดฝึกอบรมมักจะใช้ชื่อเสียงฝึกอบรม โดยใช้ความสามารถเฉพาะตัว ซึ่งจำนวนวิทยากร

ประเภทนี้มีอยู่ไม่มากนัก และกลุ่มเป้าหมายที่เข้ารับการฝึกอบรมก็เป็นเพียงบางกลุ่มเท่านั้น มิได้กว้างขวางทั้งหมด ชุดฝึกอบรมนี้จึงเป็นเครื่องมือที่สามารถดำเนินการฝึกอบรมโดยใครก็ได้ที่มีความรู้พอสมควร

5) ทำให้การฝึกอบรมไม่ขึ้นกับบุคลิกภาพ อารมณ์ หรือสุขภาพของวิทยากร

5.2.2 หลักการของชุดฝึกอบรมทางไกล

หลักการของชุดฝึกอบรมทางไกล มีอยู่หลายประการ ในที่นี้ขอสรุปประเด็นสำคัญ ดังนี้ (ชัยยงค์ พรหมวงศ์ และวาสนา ทวีกุลทรัพย์ 2540 : 147)

1) มุ่งสนองความแตกต่างระหว่างบุคคลเพื่อให้วิทยากรสามารถศึกษาหาความรู้ด้วยตนเองตามความสนใจ ความสามารถ และความสะดวกของแต่ละคน โดยพึ่งพาจากวิทยากรน้อยที่สุด

2) มีการจัดสถานการณ์ที่เอื้อต่อการเรียนรู้ด้วยตนเอง 4 ประการ คือ ให้ผู้รับการอบรมมีส่วนร่วมอย่างกระฉับกระเฉง ให้ผู้รับการฝึกอบรมได้รับผลย้อนกลับทันทีในรูปคำติชมและการชี้แนะแนวทางที่จะตรวจสอบคำตอบด้วยตนเอง ผู้รับการฝึกอบรมได้รับการเสริมแรงด้วยการได้รับประสบการณ์ที่เป็นความภาคภูมิใจในความสำเร็จ และผู้รับการฝึกอบรมได้เรียนรู้ไปทีละน้อยตามลำดับขั้น

3) มีระบบการผลิตชุดฝึกอบรมทางไกลที่ผ่านการพิสูจน์ด้วยการวิจัยมาแล้วเช่นเดียวกัน

4) มีเนื้อหาสาระได้รับการปรุงแต่งและจำแนกไว้อย่างเหมาะสมกับธรรมชาติ เนื้อหา วิชา และระดับผู้เรียน

5) มีแหล่งวิทยบริการที่จะสนับสนุนการศึกษาด้วยตนเองโดยตรงหรือผ่านระบบตามสาย

6) มีการจัดสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมสำหรับการศึกษาดูด้วยตนเองที่บ้านหรือที่ทำงานด้วยการจัดสถานที่เรียนหรือมุมการเรียนที่บ้าน

7) มีองค์ประกอบเชิงรูปธรรมและนามธรรมเหมือนกัน

8) มีระบบการประเมินตนเองก่อนเรียน ระหว่างเรียน และหลังเรียน ที่ผู้เรียนสามารถตรวจสอบได้ด้วยตนเอง

5.2.3 ประเภทของชุดฝึกอบรมทางไกล ชัยยงค์ พรหมวงศ์ (ชัยยงค์ พรหมวงศ์ และวาสนา ทวีกุลทรัพย์ 2540: 149-152) ได้จำแนกประเภทของชุดฝึกอบรมทางไกลไว้ 3 ประเภท คือ

1) ชุดฝึกอบรมทางไกลที่ยึดสื่อสิ่งพิมพ์เป็นสื่อหลัก

2) ชุดฝึกอบรมทางไกลที่ยึดสื่อแพร่ภาพและเสียงเป็นสื่อหลัก

3) ชุดฝึกอบรมทางไกลที่ยึดคอมพิวเตอร์เป็นสื่อหลัก

5.2.4 การผลิตชุดฝึกอบรมทางไกลที่ยึดสิ่งพิมพ์เป็นหลัก

การผลิตชุดฝึกอบรมทางไกลที่ยึดสื่อสิ่งพิมพ์เป็นหลัก ประกอบด้วย ประมวลสาระและแนวการศึกษา

1) ประมวลสาระ เป็นสื่อหลักที่ใช้ควบคู่กับแนวการศึกษา โดยเป็นเอกสารที่เน้นการเสนอเนื้อหาสาระของชุดฝึกอบรมนั้นๆ เป็นสำคัญ เปรียบเสมือนการบรรยายเนื้อหาการอบรม เพื่อช่วยให้ผู้เข้ารับการศึกษาที่มีความรู้ในเนื้อหาสาระที่ศึกษาอย่างละเอียด

2) แนวการศึกษา เป็นคู่มือการฝึกอบรม ใช้ควบคู่กับประมวลสาระ แนวการศึกษาจะช่วยให้ผู้เรียนทราบรายละเอียดเกี่ยวกับแนวปฏิบัติของกิจกรรมทั้งหมดของการฝึกอบรม

สำหรับรายละเอียดเกี่ยวกับการผลิตประมวลสาระและแนวการศึกษา มีดังนี้

1) ประมวลสาระ ซึ่งจัดเป็นสื่อหลักของการฝึกอบรมทางไกลนั้น เนื้อหาสาระที่ผู้ให้การอบรมต้องการจะเสนอ จะนำมาบรรจุไว้ในประมวลสาระชุดฝึกอบรมอย่างสมบูรณ์ ประมวลสาระชุดฝึกอบรมมีองค์ประกอบที่สำคัญอยู่ 4 ส่วน คือ

ก. ส่วนที่เป็นรายละเอียดและวิธีการใช้ชุดฝึกอบรม ได้แก่ หน้าปก คำนำ สารบัญ รายละเอียดชุดฝึกอบรม และวิธีการศึกษา

ข. ส่วนที่เป็นแผนการฝึกอบรม แผนการฝึกอบรมที่ปรากฏในประมวลสาระชุดฝึกอบรม ประกอบด้วย แผนการฝึกอบรมประจำหน่วยและแผนการฝึกอบรมประจำตอน

ในแผนการสอนประจำหน่วย จะระบุชื่อหน่วย ชื่อตอน แนวคิด และวัตถุประสงค์ ส่วนแผนการสอนประจำตอน ก็มีองค์ประกอบคือ ชื่อตอน ชื่อหัวเรื่อง แนวคิด และวัตถุประสงค์

ค. ส่วนที่เป็นการนำเสนอเนื้อหาสาระ เมื่อจัดทำแผนหน่วยและแผนตอนประจำการฝึกอบรมแล้ว ขั้นตอนต่อไป คือ การเสนอเนื้อหาสาระในแต่ละเรื่อง

ง. ส่วนที่เป็นเชิงอรรถและบรรณานุกรม ผู้ผลิตเอกสารชุดฝึกอบรม ลงรายการเอกสารที่อ้างอิงทุกเล่มที่ใช้ในการเขียนงานวิชาการทั้งส่วนที่เป็นเชิงอรรถและบรรณานุกรม

2) แนวการศึกษา ซึ่งจัดเป็นคู่มือการเรียนการสอนประจำชุดฝึกอบรม เอกสารในส่วนที่เป็นแนวการศึกษาประกอบด้วยองค์ประกอบ 4 ส่วน คือ

ก. ส่วนที่เป็นรายละเอียดและวิธีการศึกษา ได้แก่ หน้าปก คำนำ สารบัญ รายละเอียดชุดฝึกอบรม และวิธีการศึกษา

ข. ส่วนที่เป็นแผนการฝึกอบรม ในส่วนนี้จะนำจากแผนการฝึกอบรมประจำหน่วยและแผนการฝึกอบรมประจำตอน ที่ปรากฏในประมวลสาระมาใช้

ค. ส่วนที่เป็นสาระสังเขป คือ ส่วนที่ผู้เขียนสรุปความสำคัญจากเนื้อหาสาระที่เสนอรายละเอียดไว้ในประมวลสาระชุดฝึกอบรมในแต่ละเรื่องหรือแต่ละตอน

ง. ส่วนที่เป็นกิจกรรมและแนวตอบ เป็นการกำหนดงานหรือภารกิจทุกอย่างให้ผู้รับการฝึกอบรมได้ลงมือปฏิบัติ หลังจากศึกษาเนื้อหาสาระต่างๆ ในประมวลสาระในแต่ละเรื่อง แต่ละตอน แต่ละหน่วยจบแล้ว การกำหนดกิจกรรมจะครอบคลุมกิจกรรมระหว่างเรียนและกิจกรรมภาคปฏิบัติเสริมประสบการณ์ กิจกรรมท้ายเรื่องหรือท้ายตอนจะเป็นกิจกรรมที่เน้นให้ผู้อบรมนำความรู้ที่ได้ศึกษาไปแล้วมาตอบ

เมื่อให้ผู้รับการอบรมลงมือประกอบกิจกรรมใดๆ เขาต้องทราบว่าที่ตนทำไปหรือตอบไปนั้น ถูกต้องหรือไม่ ผิดพลาดอย่างไร จึงจำเป็นต้องให้ผลย้อนกลับ (Feedback) หรือแนวตอบใน 5 ลักษณะ ดังนี้ (1) เฉลย คือ ให้คำตอบในกรณีที่มีคำตอบถูกต้องเพียง 1 ชุด เช่น เฉลยคำตอบข้อสอบแบบปรนัย (2) ตอบให้ดูเป็นตัวอย่างโดยใช้สถานการณ์ที่ใกล้เคียงกับกิจกรรมที่ได้ทำ เช่น การสรุปหรืออธิบายประเด็นที่กำหนด (3) ชี้แนะวิธีตอบโดยกำหนด “ธง” หรือ “คำหลัก” ที่ต้องกำหนดไว้ในคำตอบ (4) ชี้แหล่งที่จะให้ผู้รับการฝึกอบรมตรวจสอบคำตอบโดยกำหนดหน้าหัวข้อเรื่องและย่อหน้าให้ชัดเจน และ (5) อธิบายลงเทพื้นที่กเสียงหรือชี้ดีเรื่องเพื่อให้ความกระจ่างเพียงพอที่ผู้รับการฝึกอบรมจะตรวจสอบได้ว่าตนตอบถูกหรือผิด

5.3 การทดสอบประสิทธิภาพชุดอบรมทางไกล

เมื่อให้พัฒนาชุดฝึกอบรมทางไกลแล้วจะต้องนำไปตรวจสอบคุณภาพว่ามีคุณภาพหรือไม่ ในการวิจัยครั้งนี้กระบวนการตรวจสอบคุณภาพใช้วิธีการหาประสิทธิภาพของชุดฝึกอบรมโดยยึดหลักการของ ชัยยงค์ พรหมวงศ์ ดังมีรายละเอียดดังนี้ (ชัยยงค์ พรหมวงศ์ และวาสนา ทวีกุลทรัพย์ 2540: 210 - 213)

5.3.1 ความหมายของการทดสอบประสิทธิภาพ

การทดสอบประสิทธิภาพชุดฝึกอบรมทางไกล เป็นการตรวจสอบคุณภาพของชุดฝึกอบรมทางไกล เพื่อให้ทราบว่าชุดฝึกอบรมทางไกลมีคุณภาพตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้หรือไม่ โดยนำชุดฝึกอบรมทางไกลไปทดลองใช้เบื้องต้น (Tryout) ปรับปรุงและนำไปใช้จริง (Trial Runs หรือ Pilot Testing) จนแน่ใจว่าในแต่ละหน่วยนั้นมีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้

5.3.2 ความจำเป็นที่ต้องมีการทดสอบประสิทธิภาพ

ความจำเป็นที่ต้องมีการทดสอบประสิทธิภาพมี 3 ประการ คือ

1) เพื่อประกันคุณภาพว่าชุดฝึกอบรมทางไกลมีความเหมาะสมที่จะลงทุนผลิตออกเป็นจำนวนมาก หากมิได้ทดสอบประสิทธิภาพเสียก่อน หากผลิตออกมาแล้วใช้ประโยชน์ไม่ได้ก็จะเป็นการสิ้นเปลืองทั้งเงินและเวลา

2) เพื่อแน่ใจว่าผู้รับการฝึกอบรมสามารถเรียนจากสื่อการสอนที่มีคุณภาพแล้ว ผู้รับการอบรมในระบบการฝึกอบรมทางไกลมีสิทธิที่จะได้รับประมวลสาระ แนวการศึกษา และสื่อประกอบต่าง ๆ ที่มีคุณภาพสูงเพื่อให้สามารถเล่าเรียนได้ด้วยตนเอง หากมิได้ทดสอบประสิทธิภาพสถาบันการฝึกอบรมทางไกลก็ไม่แน่ใจว่าชุดฝึกอบรมทางไกลที่ส่งไปให้ผู้รับการฝึกอบรมได้ช่วยให้ผู้รับการฝึกอบรมเกิดการเรียนรู้ตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้หรือไม่

3) เพื่อให้ได้ข้อมูลในการปรับปรุงชุดฝึกอบรมทางไกล การทดสอบประสิทธิภาพทำให้ได้รับข้อมูลที่นำมาใช้ในการปรับปรุงชุดฝึกอบรมทางไกลได้อย่างตรงจุด โดยไม่จำเป็นต้องเริ่มทำใหม่ทุกครั้ง ทำให้ประหยัดเงินและเวลา

5.3.3 วิธีการทดสอบประสิทธิภาพ

การทดสอบประสิทธิภาพ ทำได้ 2 ระดับ คือ

1) ทดลองใช้เบื้องต้น เป็นการทดสอบประสิทธิภาพก่อนการทดลองใช้จริงโดยทดสอบประสิทธิภาพที่ผู้ทดลองสามารถนำผลการทดลองใช้เบื้องต้นไปปรับปรุงชุดฝึกอบรมทางไกลก่อนนำไปทดลองใช้จริง การทดลองใช้เบื้องต้นมีขั้นตอน 3 ขั้น คือ ขั้นที่ 1 ทดลองแบบเดี่ยว เป็นการทดลองใช้ชุดฝึกอบรมทางไกลกับผู้รับการฝึกอบรม 1 คน โดยเริ่มทดลองกับผู้รับการฝึกอบรมระดับเก่ง ปานกลาง และอ่อน โดยผู้ผลิตต้องคอยสังเกตพฤติกรรมอย่างใกล้ชิด แล้วนำผลไปปรับปรุงให้ถึงเกณฑ์ ขั้นที่ 2 การทดลองแบบกลุ่มเป็นการทดสอบชุดฝึกอบรมทางไกลที่ปรับปรุงแล้วกับผู้รับการฝึกอบรมอย่างน้อย 6 - 10 คน โดยสังเกตพฤติกรรมอย่างใกล้ชิด แล้วปรับปรุงให้ถึงเกณฑ์ และขั้นที่ 3 การทดลองแบบสนาม เป็นการทดสอบชุดฝึกอบรมทางไกลที่ปรับปรุงจากแบบกลุ่มแล้วไปทดสอบกับผู้รับการฝึกอบรม ประมาณ 40 - 100 คน เพื่อนำผลมาปรับปรุงขั้นสุดท้ายก่อนส่งผลิตจำนวนมาก เพื่อจะได้นำไปทดลองใช้จริงในขั้น “Trial Runs” หรือ “Pilot Testing”

2) การทดลองใช้จริง เป็นการทดสอบประสิทธิภาพ ขั้นที่ 2 โดยการนำชุดฝึกอบรมทางไกลที่ผลิตขึ้นไปทดลองใช้ในสถานการณ์จริงเป็นเวลา 1 ภาคการศึกษาขึ้นไป แล้วรวบรวมข้อมูลเพื่อการปรับปรุงก่อนที่จะผลิตชุดฝึกอบรมทางไกลจำนวนมาก

5.3.4 การกำหนดเกณฑ์การทดสอบประสิทธิภาพ

การกำหนดเกณฑ์การทดสอบประสิทธิภาพ มี 3 ประเภท คือ

1) เกณฑ์ความก้าวหน้าในการเรียนได้จากผลต่างระหว่างคะแนนการทดสอบหลังเรียนและการทดสอบก่อนเรียนโดยหาความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ เกณฑ์ที่ตั้งไว้คือพัฒนาการของผู้รับการฝึกอบรมเพิ่มโดยมีค่าเฉลี่ยร้อยละ 25 หรือเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .01 หรือ .05 แล้วแต่ความยากง่ายของเนื้อหา

2) เกณฑ์ความสัมพันธ์ระหว่างกระบวนการกับผลลัพธ์ เป็นการประเมินพฤติกรรมของผู้เรียนในแง่ของพฤติกรรมต่อเนื่องหรือกระบวนการ (Evaluation of Process – E₁) คือพิจารณาจากผลของการประกอบกิจกรรมระหว่างเรียนจากประมวลสาระ โดยการนำผลของการตอบมาให้คะแนนเปรียบเทียบกับประเมินผลลัพธ์ (Evaluation of Products – E₂) คือ พิจารณาจากผลการทดสอบหลังเรียน เกณฑ์ที่ตั้งไว้ คือ $E_1/E_2 = 80/80$ หรือ $75/75$ สำหรับเนื้อหาที่เป็นจิตพิสัยหรือทักษะพิสัย การยอมรับประสิทธิภาพของชุดฝึกอบรมทางไกลไม่ควรต่ำหรือสูงกว่า $\pm 2.5\%$ การยอมรับประสิทธิภาพของชุดฝึกอบรมทางไกลกำหนดไว้ 3 ระดับ คือ ระดับที่สูงกว่าเกณฑ์ เมื่อประสิทธิภาพของชุดการฝึกอบรมทางไกลสูงกว่าเกณฑ์ที่ตั้งไว้มีค่าเกิน 2.5 % ขึ้นไปต้องปรับกิจกรรมและแบบทดสอบแล้วทดลองใหม่ หากค่ายังสูงกว่า 2.5 % ต้องปรับเกณฑ์ให้สูงขึ้น ระดับที่เท่ากับเกณฑ์ เมื่อประสิทธิภาพของชุดฝึกอบรมทางไกลเท่ากับหรือสูงกว่าเกณฑ์ที่ตั้งไว้ไม่เกิน $\pm 2.5\%$ และระดับที่ต่ำกว่าเกณฑ์ เมื่อประสิทธิภาพของชุดฝึกอบรมทางไกลต่ำกว่าเกณฑ์ที่ตั้งไว้มีค่าต่ำกว่า 2.5 %

3) เกณฑ์ด้านคุณภาพ ทำได้จากความพอใจของวิทยากรหรือผู้รับการอบรมที่ได้จากการเรียนด้วยชุดฝึกอบรมทางไกล ได้แก่ พัฒนาการในทางที่ดีของคุณลักษณะผู้รับการฝึกอบรม เช่น การหาความรู้ด้วยตนเอง การควบคุมตนเอง การควบคุมมาตรฐานทางวิชาการ ผู้รับการฝึกอบรมที่เรียนด้วยชุดฝึกอบรมทางไกลในด้านความถูกต้องและการปรุงแต่งเนื้อหาสาระที่เหมาะสมกับผู้รับการฝึกอบรม ความมั่นใจของผู้รับการอบรมที่มีต่อชุดฝึกอบรมทางไกล และคุณภาพด้านเทคนิค เกณฑ์ควรตั้งไว้ควรอยู่ในรูปดีมาก (4.50– 5.00) ดี (3.50 – 4.49) หรือเกณฑ์ในรูปแบบอื่นที่สามารถตรวจสอบคุณภาพได้

6. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับหัตถุวัฒนธรรมและการจัดการเรียนการสอนหัตถุวัฒนธรรมนั้นพบว่า นักวิชาการ นักศึกษา สถานศึกษา และหน่วยงานต่างๆ ได้ดำเนินการวิจัย ดังนี้

อนันต์ ทิพย์รัตน์ และคณะ (2543) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การศึกษาหลากหลายวัฒนธรรมสำหรับประเทศไทย การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัจจัยที่ช่วยส่งเสริม และหรือขัดขวางความ

ปรองดอง และความสามัคคีของประชาชนที่อาศัยอยู่ในจังหวัดชายแดนภาคใต้ของประเทศไทย กลุ่มตัวอย่างประกอบด้วยประชาชน 900 คน และนักเรียน 540 คน จากจังหวัดปัตตานี ยะลา และนราธิวาส เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสอบถามและการวัดความรู้สึกที่มีต่อตนเอง ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้

- 1) ความกลัวของประชากรและนักเรียนโดยรวมอยู่ในระดับต่ำ
- 2) ความสามัคคีและความไว้วางใจของประชาชนและนักเรียนโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง
- 3) เจตคติของประชาชนที่มีต่อข้าราชการและครูอยู่ในลักษณะที่ไม่แน่ใจ
- 4) นักเรียนมีความไว้วางใจครูต่างศาสนาน้อยกว่าครูที่นับถือศาสนาเดียวกัน แต่มีความเห็นว่า ครูปฏิบัติต่อนักเรียนทุกคนเท่าเทียมกัน
- 5) ความเห็นของนักเรียนในประเด็นที่โรงเรียนยอมรับความแตกต่างทางความเชื่อ ประเพณี และวัฒนธรรมแตกต่างจากประชาชน
- 6) ประชาชนและนักเรียนเห็นว่าผู้นำชุมชน ผู้นำศาสนา และครูยอมรับความแตกต่างทางความเชื่อในทางศาสนา
- 7) ความกลัว ความสามัคคี และความไว้วางใจของประชาชนและของนักเรียนมีความแตกต่างกันตามตัวแปรส่วนใหญ่ที่นำมาศึกษา
- 8) ผลการเปรียบเทียบความรู้สึกที่มีต่อตนเองของนักเรียน แสดงให้เห็นว่า ความรู้สึกที่มีต่อตนเองของนักเรียนที่มีเพศ ศาสนา ระดับการศึกษา และประเภทของโรงเรียนที่แตกต่างกันมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ

รัชณี รัตนา (2546) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การวิจัยและพัฒนาชุดให้ความรู้แก่ผู้ปกครองเพื่อพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์ของเด็กปฐมวัยในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ตามแนวคิดพหุวัฒนธรรม โดยการวิจัยมีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาชุดให้ความรู้แก่ผู้ปกครองเพื่อพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์ (EQ) ตามองค์ประกอบหลัก 4 ด้าน คือ 1. ความรู้ทางอารมณ์ 2. ด้านความเหมาะสมทางอารมณ์ 3. ด้านความลึกซึ้งทางอารมณ์ 4. ด้านความผันแปรทางอารมณ์ที่ส่งเสริมสมรรถนะความฉลาดทางอารมณ์ (EQ) ด้านดี ด้านเก่ง ด้านสุขของเด็กปฐมวัยในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ยะลา ปัตตานี และนราธิวาส ตามแนวคิดพหุวัฒนธรรม กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้ คือ เด็กปฐมวัยที่มีอายุระหว่าง 5-6 ปี แต่ไม่เกิน 6 ปีบริบูรณ์ที่เรียนร่วมเป็นลักษณะพหุวัฒนธรรมระหว่างเด็กไทยนับถือศาสนาพุทธ และเด็กไทยที่นับถือศาสนาอิสลาม กำลังศึกษาอยู่ชั้นอนุบาลที่ 2 จำนวน 62 คน แบ่งออกเป็นกลุ่มทดลอง 31 คน และกลุ่มควบคุม 31 คน ขั้นตอนในการพัฒนาชุดให้ความรู้แก่ผู้ปกครอง โดยการทดลองใช้ ตอนที่ 3 การ

ประเมินคุณภาพและปรับปรุงชุดให้ความรู้แก่ผู้ปกครอง ตอนที่ 4 การนำเสนอและเผยแพร่ชุดให้ความรู้แก่ผู้ปกครอง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ 1) แบบประเมินความฉลาดทางอารมณ์ เด็กอายุ 3-5 ปี ฉบับพ่อแม่/ผู้ปกครอง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย 2) แบบประเมินความเหมาะสมของชุดให้ความรู้แก่ผู้ปกครอง 3) แบบบันทึกผู้ปกครองหลังการทำกิจกรรมตามชุดให้ความรู้แก่ผู้ปกครอง (ชุดกิจกรรม)

ผลการวิจัยมีดังนี้

1) หลังการทดลองใช้ชุดให้ความรู้แก่ผู้ปกครอง กลุ่มทดลองมีคะแนนความฉลาดทางอารมณ์ (EQ) สูงกว่าก่อนทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

2) หลังการทดลองกลุ่มควบคุมที่ผู้ปกครองใช้กิจกรรมปกติในชีวิตประจำวัน มีคะแนนความฉลาดทางอารมณ์ (EQ) สูงกว่าก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

3) หลังการทดลองใช้ชุดให้ความรู้แก่ผู้ปกครอง กลุ่มทดลองคะแนนความฉลาดทางอารมณ์ (EQ) สูงกว่าควบคุมที่ใช้กิจกรรมปกติ ในชีวิตประจำวันมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับความเหมาะสมในด้านการนำไปใช้ และด้านรูปเล่มอยู่ในระดับที่เหมาะสมมากที่สุด และด้านเนื้อหาอยู่ในระดับเหมาะสมมาก

4) ผลการวิเคราะห์แบบบันทึกของผู้ปกครองหลังทำกิจกรรมพบว่า ชุดให้ความรู้แก่ผู้ปกครองไม่ยุ่งยากซับซ้อน เข้าใจ และสามารถปฏิบัติกิจกรรมได้ทุกกิจกรรม และเอื้อต่อการพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์ (EQ) ของเด็กปฐมวัย ชุดให้ความรู้แก่ผู้ปกครองที่ปรับปรุงแล้ว และนำเสนอประกอบด้วย คู่มือผู้ปกครอง 2 เล่ม (ฉบับปฐมนิเทศ 1 เล่ม ฉบับปัจฉิมนิเทศ 1 เล่ม ชุดให้ความรู้สำหรับผู้ปกครอง 6 เล่ม และชุดกิจกรรมสำหรับผู้ปกครอง 6 เล่ม

จารุณี มณีกุล (2551) ได้ทำการวิจัย เรื่อง การศึกษาเชิงพหุวัฒนธรรมในการศึกษาพิเศษ โดยกำหนดวัตถุประสงค์ไว้ว่า 2 ประการคือ 1) เพื่อศึกษาแนวคิดและมโนทัศน์ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาเชิงพหุวัฒนธรรมในการศึกษาพิเศษ และ 2) เพื่อศึกษารูปแบบการเรียนการสอนเกี่ยวกับพหุวัฒนธรรมในการศึกษาพิเศษที่เหมาะสมเพื่อเตรียมครูผู้สอน กลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ประกอบด้วย นักศึกษาที่ลงทะเบียนเรียนกระบวนวิชา การศึกษาพิเศษ (100303) ในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2552 คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ จำนวน 24 คน และครูการศึกษาพิเศษ จำนวน 15 คนจากจังหวัดพะเยา จำนวน 9 คน และน่าน จำนวน 6 คน การวิจัยครั้งนี้ได้ใช้กรอบแนวคิดเนื้อหาพหุวัฒนธรรมในหลักสูตร 4 ด้านตามแนวคิดของ James A. Banks (2007) ได้แก่ แนวทางสนับสนุน (The Contribution Approach) แนวทางเพิ่มเติม (The Additive Approach) แนวทางการเปลี่ยนแปลง (The Transformation Approach) และแนวทางปฏิบัติการเชิงสังคม (The Social Action Approach)

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยได้แก่ กรอบการออกแบบพหุวัฒนธรรมในการศึกษาพิเศษ แบบทดสอบหลัง การเรียนกระบวนการวิชาการศึกษาพิเศษ แบบบันทึกการสะท้อนคิดสำหรับกระบวนการวิชาการศึกษาพิเศษ แบบบันทึกการสะท้อนคิดสำหรับครูการศึกษาพิเศษ การวิเคราะห์ข้อมูลด้วยคำร้อยละและการ วิเคราะห์เชิงเนื้อหา ได้ผลสรุปดังนี้

1. ผลการศึกษาแนวคิดและมโนทัศน์ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาพหุวัฒนธรรมในการศึกษา พิเศษ

ความหมายของพหุวัฒนธรรมในการศึกษาพิเศษ ความเป็นมาของพหุวัฒนธรรมใน การศึกษาพิเศษ ลักษณะของพหุวัฒนธรรมในการศึกษาพิเศษ การจัดการศึกษาเชิงพหุวัฒนธรรม ในการศึกษาพิเศษ ได้แก่ การจัดการเรียนร่วม และแผนการจัดการศึกษาเฉพาะบุคคล แผนการสอน เฉพาะบุคคล เทคโนโลยีสิ่งอำนวยความสะดวกในการศึกษาพิเศษ

2. ผลการศึกษารูปแบบการเรียนการสอนเกี่ยวกับการศึกษาพหุวัฒนธรรมในการศึกษา พิเศษที่เหมาะสมเพื่อเตรียมครูผู้สอน

2.1 ผลการศึกษาจากนักศึกษาที่เรียนกระบวนการวิชาการศึกษาพิเศษ (100303) พบว่า นักศึกษาที่เรียนกระบวนการวิชาการศึกษาพิเศษ (100303) โดยภาพรวมนักศึกษาทั้งหมด มีความรู้ความ เข้าใจในเนื้อหากระบวนการวิชาการศึกษาพิเศษ คิดเป็นร้อยละ 80.20 อยู่ในระดับดี มีนักศึกษาจำนวนร้อย ละ 12.50 (3 คน) อยู่ในระดับดีมาก นักศึกษาจำนวนร้อยละ 33.33 (8 คน) อยู่ในระดับดี นักศึกษา จำนวนร้อยละ 45.80 (11 คน) อยู่ในระดับพอใช้ และนักศึกษาจำนวนร้อยละ 8.33 (2 คน) อยู่ในระดับ ปรับปรุง

การสะท้อนคิดเกี่ยวกับประสบการณ์กับผู้เรียนที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษและการเรียน กระบวนการวิชาการศึกษาพิเศษ มีดังนี้ นักศึกษามีประสบการณ์โดยตรงกับผู้เรียนที่มีความต้องการจำเป็น พิเศษหลายรูปแบบ ตั้งแต่เพื่อนร่วมชั้นเรียนที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษ รู้จักประเภทของผู้เรียนที่มี ความต้องการจำเป็นพิเศษ มีความเข้าใจถึงความแตกต่างของบุคคล และสิทธิทางการศึกษามากขึ้น มี เจตคติที่ดีและสามารถปฏิบัติต่อผู้เรียนที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษได้อย่างถูกต้องเหมาะสม

ในการเรียนการสอนกระบวนการวิชาการพิเศษ เป็นการเรียนในรูปแบบการเรียนอีเลิร์นนิ่ง ประกอบการบรรยายของผู้สอน เปิดโอกาสให้นักศึกษาค้นคว้าจากสื่อได้สะดวก รวดเร็วทำให้มีความ เข้าใจมากขึ้น สามารถนำความรู้ที่ได้รับไปใช้ในการสอนได้ในอนาคต

2.2 ผลการจัดการโครงการพัฒนาวิชาชีพด้านการฝึกอบรมการวิจัยปฏิบัติการในชั้นเรียน สำหรับครูผู้สอนการศึกษาพิเศษในโรงเรียนเรียนร่วม พบว่า ผู้เข้าอบรมมีความรู้ความสามารถในการ

วิจัยเชิงปฏิบัติการ โดยสามารถระบุปัญหา วิธีดำเนินการและการสะท้อนคิดตามวงจรของวิจัยเชิงปฏิบัติการได้

ดวงมณี จงรักษ์ และคณะ (2553) ทำการวิจัยในพื้นที่สามจังหวัดภาคใต้พบว่า “การใช้เรื่องเล่า” และ “กระบวนการกลุ่ม” ช่วยสร้างการยอมรับระหว่างนักเรียนต่างวัฒนธรรม จึงแนะนำให้ปรับใช้เป็นหลักสูตรเฉพาะ หวังผลสร้างความสมานฉันท์อย่างยั่งยืน ด้วยความต่างในหลายด้านทางวัฒนธรรมในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ทั้งศาสนา ภาษา ประเพณี ความเชื่อ ส่งผลให้รูปแบบการดำเนินชีวิตของแต่ละกลุ่มคนมีลักษณะแตกต่างกัน ดังนั้นการจัดการเรียนการสอนเพื่อให้ผู้คนในแต่ละวัฒนธรรมสามารถเข้าใจในความต่างของกันและกันจะสามารถช่วยลดอคติและยอมรับในความต่างทางวัฒนธรรม อันจะนำมาซึ่งสันติสุขอย่างยั่งยืนในระยะยาวต่อไป

นักวิจัยในพื้นที่จึงได้ศึกษาและพัฒนา รูปแบบการจัดการเรียนการสอนที่เหมาะสมสำหรับการนำไปใช้ในห้องเรียนที่มีนักเรียนต่างวัฒนธรรม โดยพบว่า “การใช้เรื่องเล่า” และ “การใช้กระบวนการกลุ่ม” ซึ่งเป็นผลงานวิจัยในชุดโครงการพหุวัฒนธรรมศึกษา โดยมีรายละเอียดของโครงการ 2 โครงการดังนี้

โครงการวิจัยเรื่อง “การใช้การเล่าเรื่องราวเพื่อส่งเสริมการตระหนักรู้ในวัฒนธรรมและยอมรับความหลากหลายของนักเรียนชั้นประถมศึกษาจังหวัดปัตตานี” โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาการส่งเสริมการตระหนักรู้ในวัฒนธรรมและยอมรับความหลากหลายของนักเรียนชั้นประถมโดยใช้การเล่าเรื่องราว โดยกลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 จำนวน 54 คน โดยแบ่งเป็นกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม กลุ่มละ 27 คน คณะผู้วิจัยดำเนินการใช้การเล่าเรื่องราวในชั้นเรียนกับนักเรียนกลุ่มทดลองทั้งหมด 20 คาบ สัปดาห์ละ 2 คาบ คาบละ 50 นาที รวม 10 สัปดาห์ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยได้แก่ 1) แผนการสอนการใช้เรื่องราวเพื่อตระหนักรู้ในวัฒนธรรม 2) แบบสอบถามการตระหนักรู้วัฒนธรรม จำนวน 35 ข้อ ค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ .92 และ 3) แบบสอบถามการยอมรับวัฒนธรรมและความหลากหลายของนักเรียนในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ มีจำนวน 24 ข้อ ค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ .80 วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติ t-test แบบ Dependent, Independent และสถิติ ANCOVA

ผลการวิจัยพบว่า

1. นักเรียนในห้องเรียนที่มีการใช้การเล่าเรื่องราวมีค่าเฉลี่ยของคะแนนแบบสอบถามการตระหนักรู้ในวัฒนธรรมและค่าเฉลี่ยของคะแนนแบบสำรวจการยอมรับวัฒนธรรม และความหลากหลายหลังการทดลองสูงกว่าก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001

2. นักเรียนในห้องเรียนปกติมีค่าเฉลี่ยของคะแนนแบบสอบถามการตระหนักรู้ในวัฒนธรรมและค่าเฉลี่ยของคะแนนแบบสำรวจการยอมรับวัฒนธรรมและความหลากหลายก่อนและหลังการทดลองไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ

3. นักเรียนในห้องเรียนที่มีการใช้การเล่าเรื่องราวมีค่าเฉลี่ยของคะแนนแบบสอบถามการตระหนักรู้ในวัฒนธรรมและค่าเฉลี่ยของคะแนนแบบสำรวจการยอมรับวัฒนธรรมและความหลากหลายสูงกว่านักเรียนปกติอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001

โครงการวิจัยเรื่อง “ประสิทธิผลของกระบวนการกลุ่มเพื่อส่งเสริมการตระหนักรู้ในวัฒนธรรมและการยอมรับความหลากหลายของนักเรียนชั้นประถมศึกษาจังหวัดปัตตานี” โดยโครงการวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาผลของกระบวนการกลุ่มต่อการตระหนักรู้ในวัฒนธรรม และการยอมรับความหลากหลายของนักเรียนชั้นประถม โดยกลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ซึ่งให้ครูประจำชั้นแต่ละห้องพิจารณาคัดเลือกนักเรียนที่มีอิทธิพลกับกลุ่มเพื่อนจากทุกห้องเรียนได้จำนวน 39 คน แบ่งเป็นกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมจำนวน 19 และ 20 คนตามลำดับ

กลุ่มทดลองได้เข้าร่วมกระบวนการกลุ่มนี้สัปดาห์ละ 2 ครั้ง ครั้งละ 50 นาที – 1 ชั่วโมงรวมจำนวน 18 ครั้ง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยได้แก่ 1) โปรแกรมกระบวนการกลุ่มเพื่อส่งเสริมการตระหนักรู้ในวัฒนธรรมและการยอมรับความหลากหลายของนักเรียนชั้นประถมศึกษาจังหวัดปัตตานี 2) แบบสอบถามการตระหนักรู้วัฒนธรรมจำนวน 35 ข้อ ค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ .92 และ 3) แบบสอบถามการยอมรับวัฒนธรรมและความหลากหลายของนักเรียนในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ มีจำนวน 24 ข้อ ค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ .80 วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติ t-test แบบ Dependent, Independent และสถิติ ANCOVA

ผลการวิจัยพบว่า

1. นักเรียนที่เข้าร่วมกระบวนการกลุ่มมีค่าเฉลี่ยของคะแนนแบบสอบถามการตระหนักรู้วัฒนธรรม และค่าเฉลี่ยของคะแนนแบบสำรวจการยอมรับวัฒนธรรมและความหลากหลายหลังการทดลองสูงกว่าก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 และ .005 ตามลำดับ

2. นักเรียนที่ไม่ได้เข้าร่วมกระบวนการกลุ่มมีค่าเฉลี่ยของคะแนนแบบสอบถามการตระหนักรู้วัฒนธรรมและค่าเฉลี่ยของคะแนนแบบสำรวจการยอมรับวัฒนธรรม และความหลากหลายก่อนและหลังการทดลองไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ

3. นักเรียนที่เข้าร่วมกระบวนการกลุ่มมีค่าเฉลี่ยของคะแนนแบบสอบถามการตระหนักรู้วัฒนธรรมและค่าเฉลี่ยของคะแนนแบบสำรวจการยอมรับวัฒนธรรม และความหลากหลายสูงกว่านักเรียนในห้องเรียนปกติอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .005

นอกจากนั้น คณะผู้วิจัยยังให้ข้อเสนอแนะอีกว่าเพื่อให้ผลการวิจัยนี้ประสบผลสำเร็จมากขึ้นเมื่อนำไปใช้จริง คณะครูในโรงเรียนและครูผู้นำแผนการใช้การเล่าเรื่องราวนี้นำไปใช้ในการเรียนการสอนต้องปฏิบัติตัวเป็นแบบอย่างของการตระหนักรู้และยอมรับในความหลากหลายทางวัฒนธรรมด้วย บังอร ร้อยกรอง (2554) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การพัฒนาแนวทางการจัดการศึกษาในสังคม

พหุวัฒนธรรม โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์ลักษณะกระบวนการเรียนรู้ และพัฒนาแนวทางการจัดการศึกษาในสังคมพหุวัฒนธรรม เป็นการวิจัยพหุกรณีศึกษาโดยเลือกชุมชนที่ประชากรส่วนใหญ่นับถือศาสนาอิสลาม 3 ชุมชน คือ ชุมชนบ้านคลองคูจาม จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ชุมชนบ้านในดุ้ง จังหวัดนครศรีธรรมราช และชุมชนบ้านปิงหลวง จังหวัดเชียงใหม่ ผู้วิจัยเก็บข้อมูลการวิจัยภาคสนาม โดยการสังเกต การสนทนา การสัมภาษณ์ และการสนทนากลุ่ม ผลการวิจัยพบว่า

1. ชุมชนบ้านคลองคูจาม เป็นชุมชนที่ชาวไทยพุทธและมุสลิมมีประวัติการอยู่ร่วมกันอย่างสันติมาเป็นเวลานาน นักเรียนส่วนใหญ่เป็นชาวมุสลิม ผู้บริหาร และครูส่วนใหญ่นับถือพุทธศาสนา แต่ได้จัดสถานที่ปฏิบัติศาสนกิจให้ชาวอิสลาม และมีการประสานระหว่างโรงเรียน วัด และมัสยิดในการจัดกิจกรรมเพิ่มเติมเพื่อให้นักเรียนเรียนรู้ร่วมกัน โดยมีการเชิญผู้นำศาสนาพุทธและอิสลามมาบรรยายความรู้พร้อมกัน ให้นักเรียนร่วมกิจกรรมทางศาสนาทั้งที่วัดและมัสยิด ประสานงานกับมัสยิดเพื่อส่งผู้รู้มาสอนศาสนาอิสลามเพิ่มเติม สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ขึ้นไป และจัดค่ายคุณธรรมจริยธรรมให้นักเรียนทั้งสองศาสนาเรียนรู้ร่วมกัน

2. ชุมชนบ้านในดุ้ง นักเรียนเกือบทั้งหมดนับถือศาสนาอิสลามขณะที่ผู้บริหารและครูนับถือพุทธ ผู้อำนวยการโรงเรียนขอคำปรึกษาจากผู้นำศาสนาและผู้นำชุมชนเพื่อให้นักเรียนมาเรียนมากขึ้น โดยมีการจัดสถานที่ที่เหมาะสม และเชิญผู้รู้มาสอนศาสนาอิสลามให้นักเรียนตั้งแต่ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 รวมทั้งมีการจัดสอนภาษาอาหรับและภาษามลายูเพิ่มเติมให้นักเรียนมุสลิม ให้นักเรียนทุกศาสนาเข้าค่ายคุณธรรมจริยธรรม และให้นักเรียนที่นับถือพุทธไปสังเกตกิจกรรมศาสนาที่มัสยิด

3. ชุมชนบ้านปิงหลวง ผู้บริหาร และครูนับถือพุทธ นักเรียนส่วนใหญ่นับถือพุทธ พ.ศ. 2547 เริ่มมีนักเรียนมุสลิม เนื่องจากโรงเรียนเดิมถูกยุบ โรงเรียนจึงได้จัดสถานที่ที่เหมาะสม แต่ไม่มีการสอนศาสนาเพิ่มเติม ครูซึ่งเป็นคนท้องถิ่นมีบทบาทสำคัญในการสร้างความเข้าใจระหว่างนักเรียนพุทธและมุสลิม

4. แนวทางการจัดการศึกษาควรใช้การส่งเสริมลักษณะพฤติกรรมที่ยอมรับความหลากหลายทางวัฒนธรรม และแนวทางสร้างสัมพันธไมตรีในมนุษย์ ซึ่งส่งเสริมความเข้าใจวัฒนธรรมและความสัมพันธ์เชิงบวกระหว่างนักเรียนกลุ่มต่างๆ

จากงานวิจัยดังกล่าวมาข้างต้น เป็นการวิจัยที่มุ่งให้การศึกษามีส่วนช่วยให้กลุ่มคนหรือนักเรียนที่มีความแตกต่างทางวัฒนธรรม หรือสังคมที่เป็นพหุวัฒนธรรมได้มีความเข้าใจอันดีต่อกันมากขึ้น การวิจัยดังกล่าว ได้แสดงให้เห็นว่า การจะให้บุคคลในสังคม โดยเฉพาะนักเรียนนั้น สามารถใช้วิธีการทางการศึกษา เช่น วิธีการสอน หรือการจัดกิจกรรมต่างๆ ทั้งในห้องเรียนหรือนอกห้องเรียน กิจกรรมต่างๆ จะช่วยส่งเสริมให้นักเรียนมีการเรียนรู้ร่วมกัน มีความเข้าใจอันดีต่อกัน แม้ว่าจะมีความต่างกันทางด้านวัฒนธรรมก็ตาม เมื่อนักเรียนได้รับการอบรม ฝึกฝนด้วยวิธีการทางการศึกษาแล้ว จะทำให้เป็นเยาวชนที่สามารถอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขในสังคมต่อไป

